

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Пігуль Євгеній Ігорович

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

Управління капіталом підприємства

072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Студента 2 курсу _____

Є. І. Пігуль

групи Ф.мз – 91а

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр.

Кваліфікаційна робота магістра містить результати власних досліджень.

Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело _____

Є. І. Пігуль

Керівник к.е.н., доц. _____

О. С. Журавка

РЕФЕРАТ

кваліфікаційної роботи магістра
на тему: «Управління капіталом підприємства»
студента Пігуля Євгенія Ігоровича

Ефективність діяльності суб'єктів господарювання значною мірою залежить від забезпеченості їх достатнім обсягом капіталу. Будучи базою розвитку підприємств, капітал здійснює забезпечення інтересів як держави, так і власників та персоналу. Така ситуація пов'язана з розвитком підприємництва, формуванням нових організаційно-правових структур бізнесу враховуючи існуючі форми власності. Визначення оптимального співвідношення між власними і позиковими фінансовими ресурсами впливає на незалежність та фінансову стійкість підприємств, а також сприяє отриманню ними прибутку і в кінцевому рахунку досягненню поставленої цілі їх функціонування. З метою забезпечення подальшого розвитку діяльності суб'єктів господарювання необхідно здійснювати ефективне управління капіталом, оскільки його розмір і динаміка є важливими факторами щодо визначення їх оптимальності.

Метою дипломної роботи є дослідження теоретичних та практичних питань управління капіталом підприємства та обґрунтування рекомендацій щодо його удосконалення.

Об'єктом дослідження виступає сукупність економічних відносин, що виникають у процесі управління капіталом суб'єкта господарювання.

Предметом дослідження є капітал підприємства приватної фірми «Комагросервіс».

У роботі були застосовані наступні загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: монографічний (при дослідженні питань щодо організації управління капіталом); структурно-логічний аналіз – в процесі дослідження дециміції «капітал підприємства»; метод фінансових коефіцієнтів (під час аналізу фінансового стану ПФ «Комагросервіс» та ефективності формування й

використання капіталу); горизонтальний і вертикальний аналізи (в процесі аналізу формування капіталу), таблично-графічний метод (відображення трендів окремих показників).

Інформаційною базою для написання дипломної роботи стали навчальні посібники, підручники, монографії, періодичні видання, праці вітчизняних та зарубіжних фахівців, фінансова звітність приватної фірми «Комагросервіс» за 2015 – 2019 рр.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у наступному:
1) поглиблено трактування сутності дефініції «капітал підприємства», а саме під капіталом слід розуміти сукупність власних і позикових фінансових ресурсів, що знаходяться у розпорядженні суб'єкта господарювання, за рахунок яких відбувається фінансування його діяльності при досягненні головної мети підприємства; 2) запропоновано структурну схему управління капіталом суб'єкта господарювання; 3) обґрунтовано оптимальне співвідношення власного та позикового капіталу ПФ «Комагросервіс».

Ключові слова: капітал, управління капіталом, види капіталу, аналіз капіталу.

Зміст кваліфікаційної роботи викладено на 88 сторінках, зокрема список використаних джерел із 68 найменувань, розміщений на 7 сторінках. Робота містить 17 таблиць, 26 рисунків, а також 10 додатків, розміщених на 18 сторінках.

Рік виконання кваліфікаційної роботи – 2020 рік

Рік захисту роботи – 2020 рік

ЗМІСТ

Вступ.....	8
1 Теоретичні засади управління капіталом підприємства	10
1.1 Капітал підприємства: сутність, класифікація та значення у фінансово-господарській діяльності підприємства	10
1.2 Сучасні підходи до аналізу капіталу підприємства	16
1.3 Основні аспекти управління капіталом підприємства	21
2 Аналіз та шляхи удосконалення управління капіталом приватної фірми «Комагросервіс».....	27
2.1 Загальна характеристика та аналіз фінансово-господарської діяльності приватної фірми «Комагросервіс»	27
2.2 Аналіз капіталу приватної фірми «Комагросервіс».....	36
2.3 Шляхи удосконалення управління капіталом приватної фірми «Комагросервіс».....	47
Висновки.....	62
Список використаних джерел.....	66
Додаток А Підходи до трактування сутності поняття «капітал».....	73
Додаток Б Сукупність характеристик капіталу підприємства.....	74
Додаток В Класифікація видів капіталу підприємства.....	75
Додаток Г Складові власного капіталу підприємства.....	76
Додаток Д Показники коефіцієнтного аналізу капіталу підприємства....	78
Додаток Е Функції управління капіталом підприємства.....	79
Додаток Ж Річна фінансова звітність ПФ «Комагросервіс» за 2015-2019 рр.....	
Додаток І Формули для розрахунку оптимальної структури капіталу...	
Додаток К Вихідна інформація для побудови еталонного нормативу прибутковості.....	

Додаток Л Вихідна інформація для проведення факторного аналізу
прибутку підприємства.....

ВСТУП

Ефективність діяльності суб'єктів господарювання значною мірою залежить від забезпеченості їх достатнім обсягом капіталу. Будучи базою розвитку підприємств, капітал здійснює забезпечення інтересів як держави, так і власників та персоналу. Така ситуація пов'язана з розвитком підприємництва, формуванням нових організаційно-правових структур бізнесу враховуючи існуючі форми власності. Визначення оптимального співвідношення між власними і позиковими фінансовими ресурсами впливає на незалежність та фінансову стійкість підприємств, а також сприяє отриманню ними прибутку і в кінцевому рахунку досягненню поставленої цілі їх функціонування. З метою забезпечення подальшого розвитку діяльності суб'єктів господарювання необхідно здійснювати ефективне управління капіталом, оскільки його розмір і динаміка є важливими факторами щодо визначення їх оптимальності.

Значний внесок у дослідження питань, що пов'язані з управлінням капіталом суб'єкта господарювання здійснили такі вчені як І. Балабанов, М. Баканов, І. Бланк, С. Клименко, А. Поддєрьогін, О. Стоянова та інші.

Метою дипломної роботи є дослідження теоретичних та практичних питань управління капіталом підприємства та обґрунтування рекомендацій щодо його удосконалення.

Досягнення визначеної мети передбачає вирішення наступних завдань:

- дослідити сутність капіталу, його класифікацію та значення у фінансово-господарській діяльності підприємства;
- узагальнити методичні підходи до аналізу капіталу суб'єкта господарювання;
- дослідити базові положення управління капіталом підприємства;
- надати загальну характеристику фінансово-господарської діяльності приватної фірми «Комагросервіс»;
- проаналізувати фінансовий стан ПФ «Комагросервіс»;

- провести комплексний аналіз капіталу ПФ «Комагросервіс»;
- розробити та обґрунтувати рекомендації щодо удосконалення управління капіталом ПФ «Комагросервіс».

Об'єктом дослідження виступає сукупність економічних відносини, що виникають у процесі управління капіталом суб'єкта господарювання.

Предметом дослідження є капітал підприємства приватної фірми «Комагросервіс».

У роботі були застосовані наступні загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: монографічний (при дослідженні питань щодо організації управління капіталом); структурно-логічний аналіз – в процесі дослідження дециніції «капітал підприємства»; метод фінансових коефіцієнтів (під час аналізу фінансового стану «Комагросервіс» та ефективності формування й використання капіталу); горизонтальний і вертикальний аналізи (в процесі аналізу формування капіталу), таблично-графічний метод (з метою відображення трендів окремих показників).

Інформаційною базою для написання дипломної роботи стали навчальні посібники, підручники, монографії, періодичні видання, праці вітчизняних та зарубіжних фахівців, фінансова звітність приватної фірми «Комагросервіс» за 2015 – 2019 рр.

1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Капітал підприємства: сутність, класифікація та значення у фінансово-господарській діяльності підприємства

Однією із основних категорій фінансів суб'єктів господарювання є капітал. Це пов'язано з тим, що ефективне функціонування підприємств неможливо без належного рівня фінансування їх діяльності, який безпосередньо залежить від обсягу та структури сформованих та використаних фінансових ресурсів. Капітал є важливою категорією фінансового менеджменту, оскільки він виступає інструментом в процесі управління фінансовим станом підприємства та забезпечення інтересів власників суб'єкта господарювання. Слід зазначити, що на сьогоднішній день не має єдиного трактування дефініції «капітал». Сучасні дослідники використовують різні підходи щодо надання визначення даної категорії. В своїх працях, сутність поняття капітал, досліджували наступні науковці: Базилевич В. Д., Балабанов І. Т., Бідник О. І., Бланк І. А., Воробйов Ю. М., Клименко С. М., Мочерний С. В., Опарін В. М., Поддєрьогін А. М., Сопко В. В. та інші (Додаток А).

Аналізуючи існуючі підходи щодо трактування сутності капіталу слід зазначити, що одні науковці вважають, що капітал це є кошти, якими володіє суб'єкт господарювання, інші, що це частина фінансових ресурсів. Деякі автори зазначають, що капітал це вартість, яка в процесі виробництва генерує нову додану вартість. Отже, поняття «капітал» є одним із найбільш багатогранних категорій серед економічних дефініцій.

Досліджуючи економічну сутність категорії капітал, необхідно враховувати його характеристики, які зазначені в Додатку Б, а саме те, що капітал є ключовим фактором виробництва; характеризує фінансові ресурси суб'єкта господарювання, що забезпечують його дохідність; виступає основою формування добробуту

власників підприємства; є головним індикатором ринкової вартості та рівня ефективності функціонування підприємства.

Отже, на наш погляд, під капіталом слід розуміти сукупність власних і позикових фінансових ресурсів, що знаходяться у розпорядженні суб'єкта господарювання, за рахунок яких відбувається фінансування його діяльності при досягненні головної мети підприємства.

Різноманітність характеристик капіталу підприємств та його багатогранність вимагає його систематизації, що проводиться за найбільш значущими класифікаційними ознаками (Додаток В).

Враховуючи вищенаведені характеристики капіталу можна виокремити ключові його функції, що наведені на рисунку 1.1.

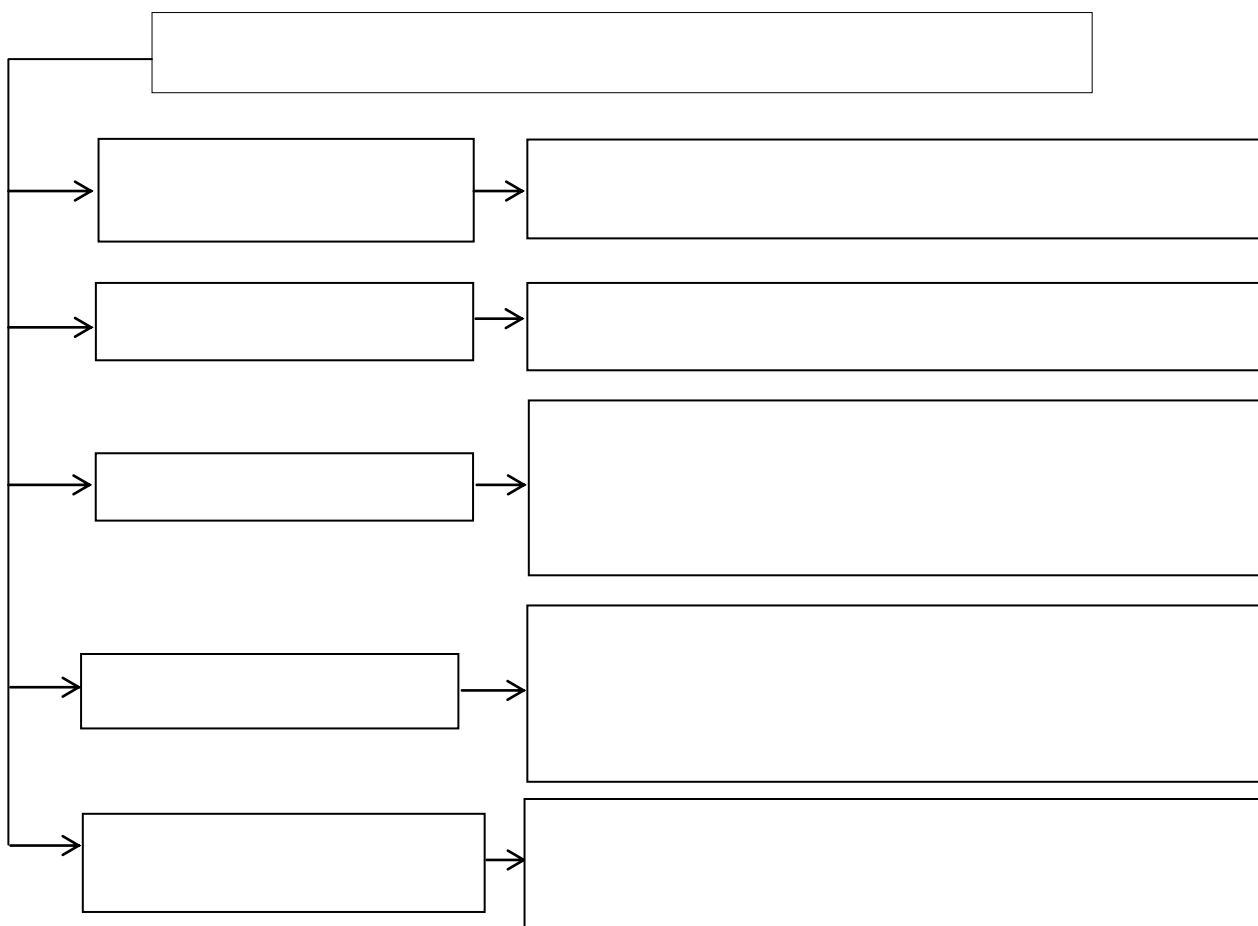

Рисунок 1.1 – Функції капіталу підприємства [23]

Слід зазначити, що капітал суб'єкта господарювання формується з моменту створення підприємства і продовжується цей процес протягом всієї його фінансово-господарської діяльності. За приналежністю суб'єкту господарювання виокремлюють власний і позиковий види капіталу.

Власний капітал визначає загальну вартість фінансових ресурсів суб'єкта господарювання, які належать йому на правах власності, і яка використовуються підприємством для формування майна.

Позиковий капітал характеризує кошти, що були залучені з метою фінансування діяльності підприємства на зворотній основі. Позиковий капітал, який використовується суб'єктом господарювання, є його фінансовим зобов'язанням, яке має бути погашено у визначені строки.

Загальний обсяг та складові елементи власного капіталу підприємства зазначаються у першому розділі пасиву балансу (рисунок 1.2, Додаток Г).

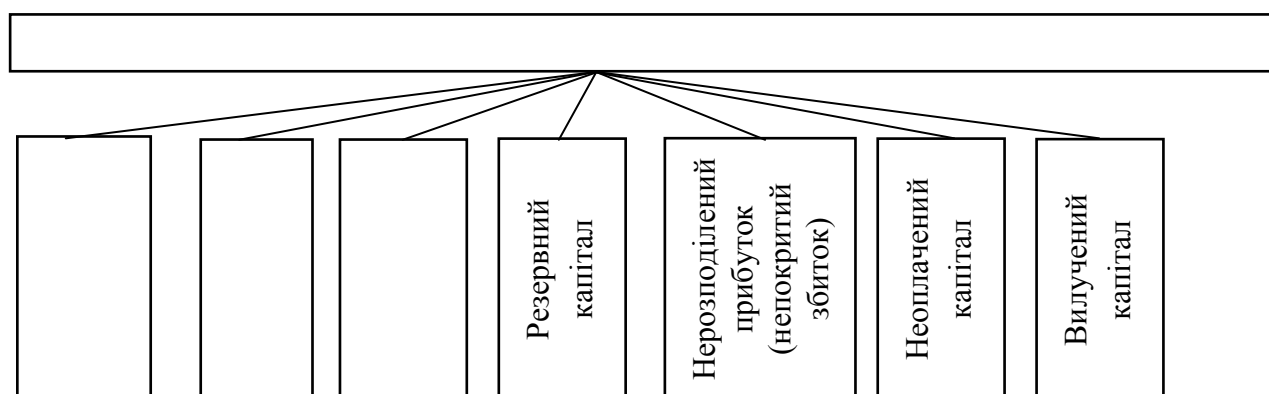

Рисунок 1.2 – Складові власного капіталу підприємства [49]

До складу позикового капіталу суб'єкта підприємництва відносять довгострокові та поточні зобов'язання і забезпечення, обсяг та детальну інформацію про які можна отримати з Балансу підприємства.

Капітал підприємства формується за рахунок внутрішніх та зовнішніх джерел (рис. 1.3).

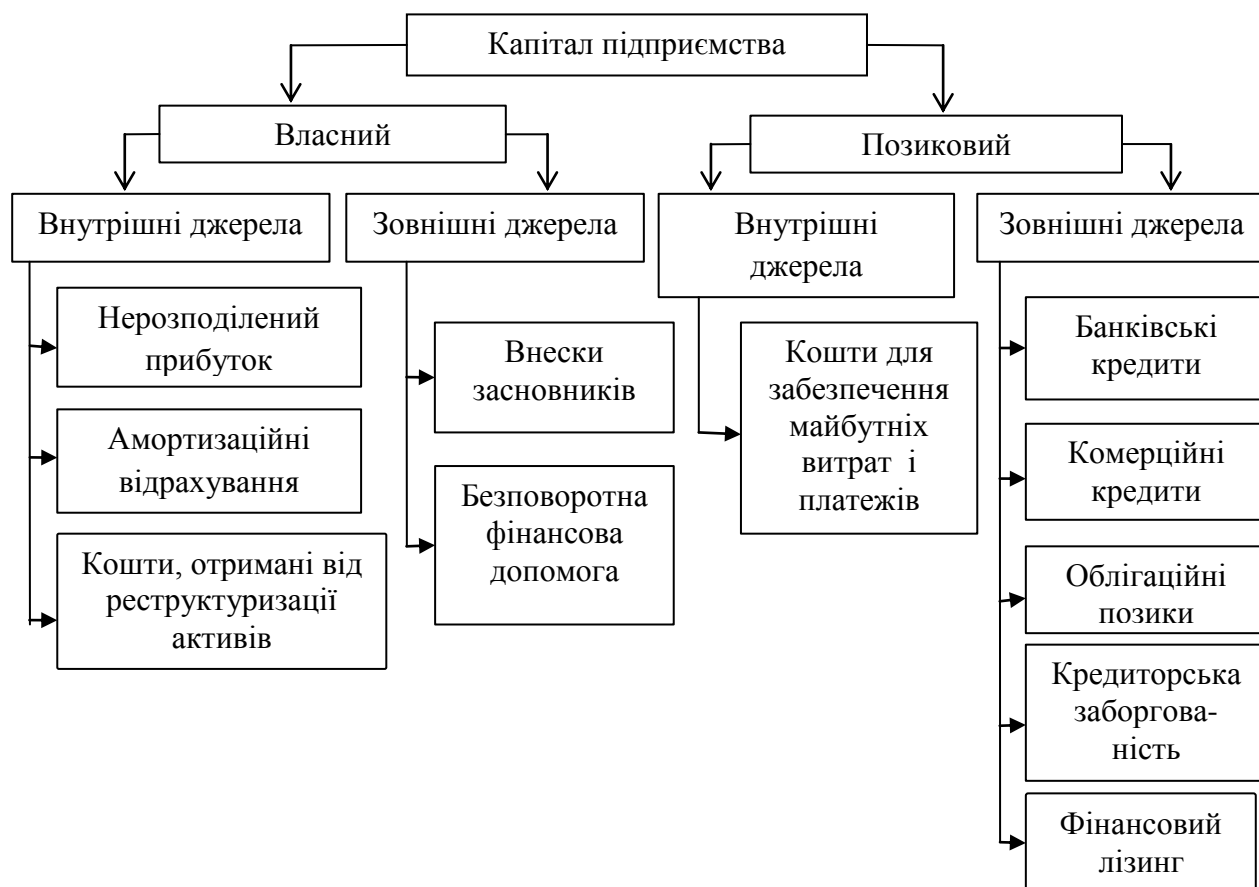

Рисунок 1.3 – Основні джерела формування капіталу підприємства [51]

При виборі джерел фінансування фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання доцільно враховувати переваги та недоліки власного та позикового капіталу (рис. 1.4).

Одним із ключових питань ефективного розвитку вітчизняних підприємств є наявність у них обсягу капіталу, який був би достатній для здійснення фінансування їх потреб. Основою фінансової стійкості, платоспроможності та рентабельності діяльності суб'єктів господарювання є сформована у них оптимальна структура капіталу. Ринкові перетворення, що відбуваються в економіці України змінили умови функціонування вітчизняних підприємств, зокрема умови формування та використання фінансових ресурсів. На основі бази даних Державної служби статистики України проаналізуємо динаміку та структуру капіталу вітчизняних суб'єктів господарювання [14].

Рисунок 1.4 – Порівняльна характеристика використання власного та позикового капіталу підприємства [66]

Динаміка обсягу капіталу підприємств України за 2015 – 2019 рр. наведена на рисунку 1.5.

Аналізуючи дані рисунку 1.5 слід зазначити, що за 2015 – 2019 рр. спостерігається значне збільшення обсягу капіталу вітчизняних підприємств, а саме на 3421192,05млн. грн. або на 42,3 %. Таке збільшення відбулося в основному за рахунок значного збільшення позикового капіталу. Так у 2015 році розмір позикового капіталу становив 5785042,01 млн. грн., а у 2018 році він збільшився на 2613267,36 млн. грн., або на 45,2 % та становив 8398309,37 млн. грн.

Обсяг власного капіталу також мав тенденцію до збільшення. Так за період аналізу він збільшився на 804024,49 млн. грн., або на 35,1 %.

Найбільше значення як власного так і позикового капіталу спостерігалось у 2019 році. Привертає увагу той факт, що фінансування підприємств України значною мірою відбувається за рахунок позикових фінансових ресурсів.

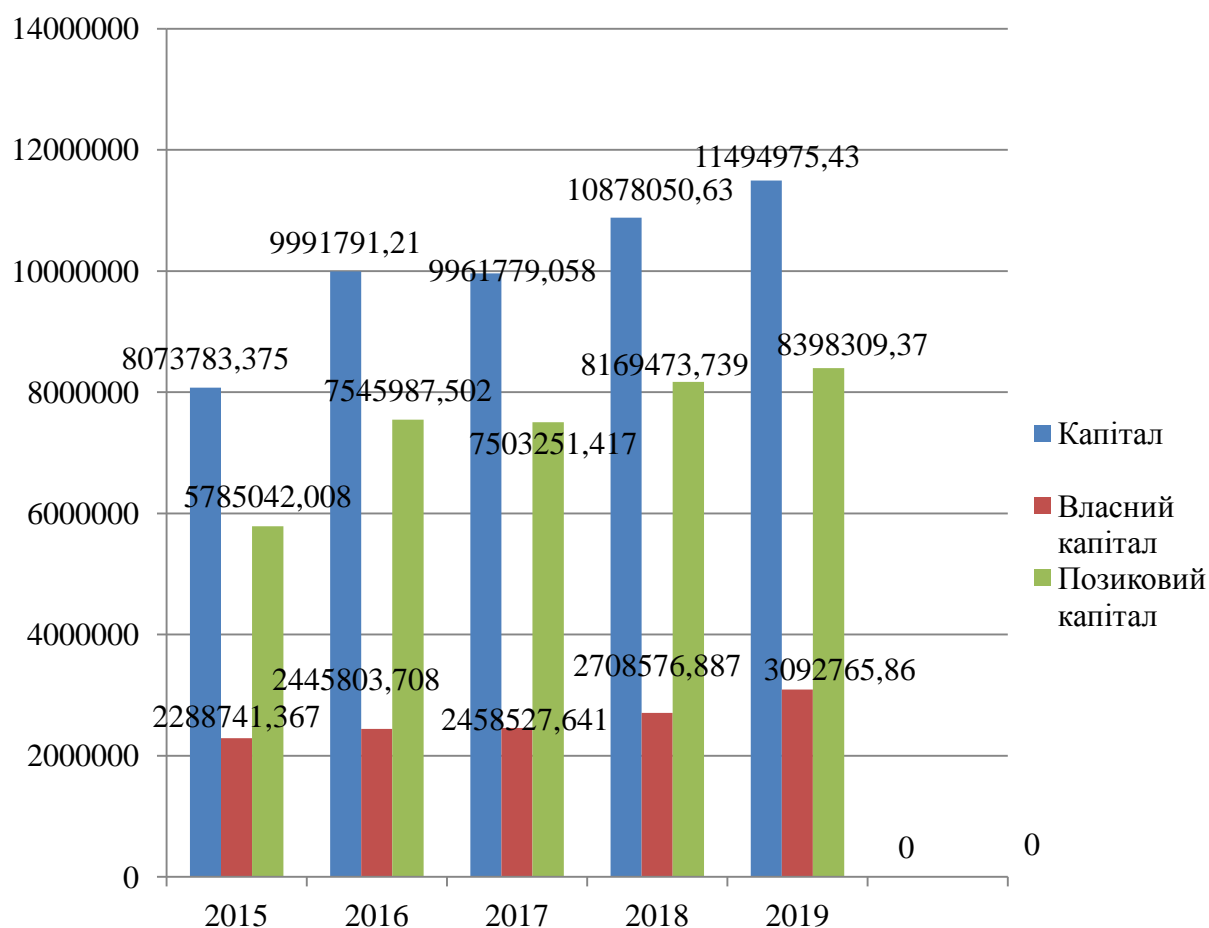

Рисунок 1.5 – Динаміка обсягу капіталу підприємств України за 2015 – 2019 рр., млн. грн.

Структура капіталу вітчизняних підприємств за 2015 – 2019 рр. наведена на рисунку 1.6.

Аналізуючи дані рисунку 1.6 можна зазначити, що найбільшу частку в структурі капіталу підприємств України займає позиковий капітал, а саме більше 70 %. Питома вага позикового капіталу знаходиться в межах від 71,63 % до 75,49 %. Така ситуація свідчить про фінансову залежність суб'єктів господарювання від позикових фінансових ресурсів. В структурі позикового капіталу переважають поточні зобов'язання і забезпечення. Їх частка знаходиться в межах від 50,97 % до 58,91 %.

Питома вага власного капіталу коливається в межах 24,48 % – 28,35 %, що також свідчить про фінансову залежність суб'єктів господарювання.

Слід зазначити, що найменшу частку в структурі капіталу вітчизняних підприємств займають зобов'язання, пов'язані з необоротними активами та групами вибуття, яка дорівнює коливається від 0,01 % до 0,04 %.

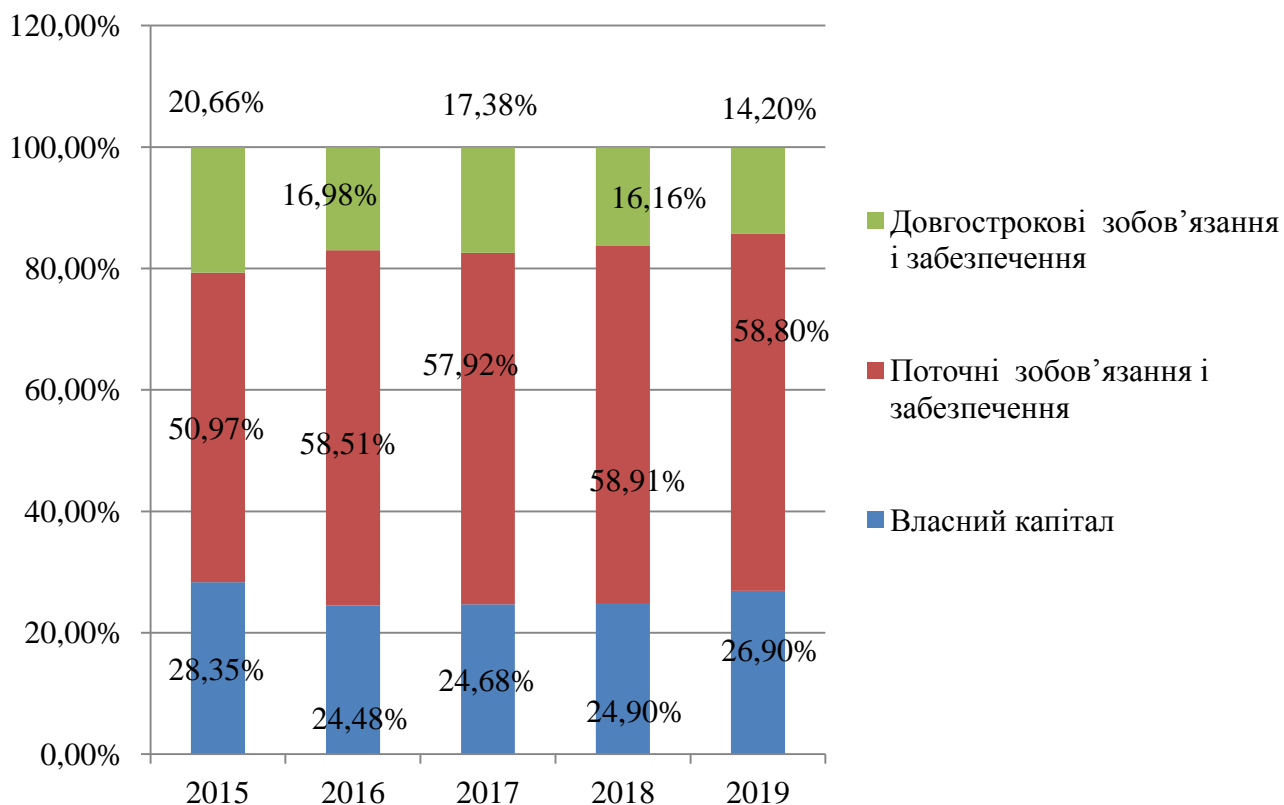

Рисунок 1.6 – Структура капіталу підприємств України за 2015 – 2019 рр.

Отже, в сучасних умовах економічного розвитку спостерігається дефіцит власних фінансових ресурсів у вітчизняних підприємств за рахунок яких відбувається фінансування їх активів, а отже суб'єкти господарювання є залежними від позикового капіталу, що має негативний впливає на фінансову автономію, фінансову стійкість та ефективність функціонування підприємств.

1.2 Сучасні підходи до аналізу капіталу підприємства

У процесі функціонування підприємств важливим питанням є здійснення аналізу ефективності формування і використання капіталу. На сьогоднішній день найбільшого поширення мають наступні методи аналізу капіталу суб'єктів господарювання: горизонтальний і вертикальний аналізи; порівняльний та коефіцієнтний аналізи, а також інтегральний аналіз.

Горизонтальний аналіз капіталу суб'єкта підприємництва має на меті дослідження динаміки складових капіталу за певний період часу. За допомогою даного аналізу здійснюється розрахунок темпів змін капіталу суб'єкта господарювання в цілому і його складових за певні періоди часу та визначаються загальні тенденції таких змін.

Вертикальний аналіз базується на виділенні складових капіталу підприємства. Під час здійснення даного аналізу відбувається розрахунок питомої ваги кожної складової капіталу у загальному його розмірі.

Порівняльний аналіз ґрунтується на здійсненні порівняння значень показників, що відносяться до окремих груп і є між собою аналогічними. При застосуванні даного аналізу відбувається розрахунок розмірів абсолютних та відносних відхилень капіталу підприємства загалом і окремих його складових. Порівняльний аналіз відбувається з метою здійснення співставлення ефективності функціонування підприємства за різні періоди фінансово-господарської діяльності або з метою здійснення оцінки ефективності управління капіталом суб'єкта господарювання у порівнянні із іншими підприємствами [17].

Аналіз коефіцієнтів має на меті розрахунок співвідношення абсолютних показників фінансової діяльності суб'єкта господарювання між собою. У процесі здійснення даного аналізу відбувається розрахунок відносних показників, які характеризують результативність використання фінансових ресурсів суб'єкта підприємництва і рівень його фінансової стійкості.

Коефіцієнтний аналіз є найбільш поширеним методом аналізу ефективності

управління капіталом суб'єкта підприємництва, який застосовується різними групами користувачів: власниками, менеджерами, інвесторами, кредиторами та ін.

На рисунку 1.7 подано основні групи коефіцієнтного аналізу капіталу підприємства.

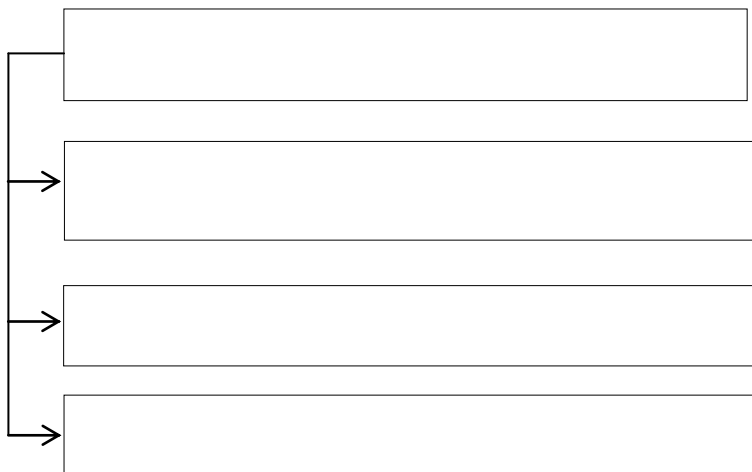

Рисунок 1.7 – Групи коефіцієнтного аналізу капіталу підприємства

З метою аналізу структури джерел капіталу суб'єкта господарювання, доцільно використовувати коефіцієнти, що наведені в Додатку Д. Дані показники дають можливість здійснити оцінку фінансової стійкості, фінансової незалежності суб'єкта господарювання, а також дають характеристику щодо наявності власного оборотного капіталу, який необхідний для здійснення забезпечення фінансової стабільності підприємства.

Визначити ефективність використання фінансових ресурсів суб'єкта підприємництва можливо за допомогою коефіцієнтів ділової активності. Як правило, ця група включає коефіцієнти оборотності та показники, що визначають терміни обертання (рисунку 1.8, Додаток Д).

Надати характеристику щодо прибутковості капіталу підприємства можливо на основі розрахунку показників рентабельності капіталу. Дана група показників включає коефіцієнти рентабельності власного, позикового та сукупного капіталу. Дані показники відображають процент прибутковості сукупного (власного, позикового) капіталів (Додаток Д).

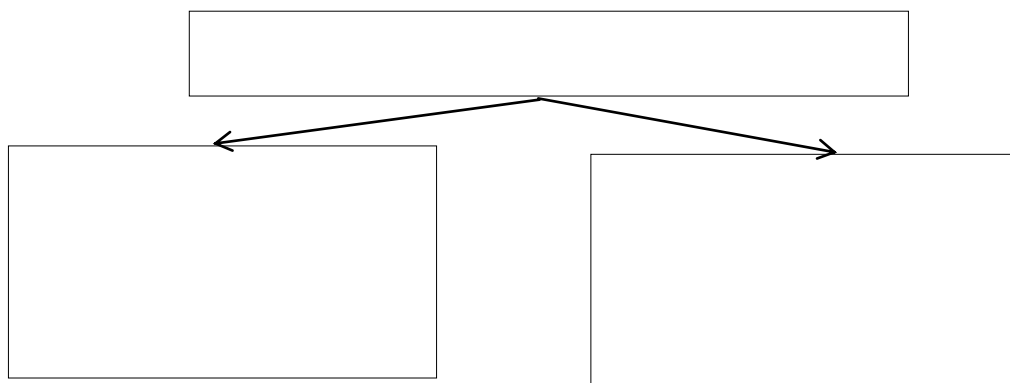

Рисунок 1.8 – Коефіцієнти оборотності капіталу
суб'єкта господарювання

В процесі оцінки капіталу суб'єкта підприємництва також застосовуються нижченаведені системи інтегрального фінансового аналізу:

- Дюпонівська система, що передбачає поділ показника «коефіцієнт рентабельності капіталу» на сукупність фінансових коефіцієнтів, які його формують. Основою даної системи аналізу є «Модель Дюпона»;

- система SWOT-аналізу, що ґрунтується на дослідженні змісту сильних і слабких аспектів фінансово-господарської діяльності суб'єкта підприємництва стосовно можливостей використання капіталу, а також визначення впливу зовнішніх факторів на умови використання фінансових ресурсів;

- об'єктно-орієнтована система ґрунтується на використанні сучасних комп'ютерних технологій і пакету прикладних програм. Ця концепція передбачає впровадження моделі формування необхідного рівня рентабельності власного капіталу суб'єкта господарювання у вигляді взаємопов'язаних первинних фінансових блоків, які здійснюють моделювання «класів» елементів та безпосередньо формують даний показник [17].

Отже, важливим етапом в процесі управління капіталом підприємства є його аналіз. Своєчасний та правильно проведений аналіз капіталу дозволить підвищити якість управління ним, а це позитивно вплине на фінансово-господарську діяльність суб'єкта підприємництва в цілому.

2 АНАЛІЗ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ПРИВАТНОЇ ФІРМИ «КОМАГРОСЕРВІС»

2.1 Загальна характеристика та аналіз фінансово-господарської діяльності приватної фірми «Комагросервіс»

Приватна фірма «Комагросервіс» (далі – ПФ «Комагросервіс») була зареєстрована в 2004 році в місті Суми. ПФ «Комагросервіс» є юридичною особою, яка володіє відокремленим майном, має самостійний баланс, а також поточний та інші рахунки в банку.

Основною метою приватної фірми «Комагросервіс» є отримання прибутку. Дане підприємство є господарською одиницею, основою функціонування якої є приватна власність і діяльність свою здійснює на принципах економічної та правової самостійності.

Основними видами діяльності ПФ «Комагросервіс» є: торгівельно-посередницька діяльність; ремонт і технічне обслуговування готових металевих виробів, машин та устаткування промислового призначення, ремонт і технічне обслуговування інших машин і устаткування, оптова та роздрібна торгівля деталями та приладдям для автотранспортних засобів, комерційна діяльність, складське господарство.

Майно приватної фірми формують основні фонди та обігові активи. Згідно зі статутом приватної фірми «Комагросервіс» джерелами формування його майна є: вклад засновника; доходи, що були отримані від реалізації продукції та послуг; кредити банків, а також інших кредиторів; залучені фінансові ресурси юридичних осіб та громадян; інші джерела, що не заборонені чинним законодавством.

Приватна фірма здійснює самостійне встановлення цін на власні послуги, роботи та продукцію у відповідності до законодавства.

ПФ «Комагросервіс» вільна щодо вибору умов господарських відносин та має право приймати рішення і здійснювати дії на власний розсуд, що пов'язані із її діяльністю, у разі якщо вони не суперечать чинному законодавству, а також

статуту. Приватне підприємство має нести повну відповідальність за його зобов'язаннями усім належним підприємству майном, на яке може бути звернено стягнення враховуючи діюче законодавство.

Для забезпечення реалізації головної мети діяльності ПФ «Комагросервіс» має можливість вступати у договірні відносини з фізичними особами та юридичними особами різних форм організації бізнесу. Господарська діяльність приватної фірми здійснюється на основі договорів із замовниками та споживачами.

Приватне підприємство самостійно планує та здійснює свою діяльність, враховуючи попит на послуги, роботи, продукцію; веде бухгалтерський облік; звітує до відповідних статистичних та фінансових органів.

Оперативний, бухгалтерський та статистичний облік ПФ «Комагросервіс» здійснює у порядку, що встановлений законодавством України.

Приватне підприємство визначає перспективи його розвитку, враховуючи кон'юнктуру ринку, розпоряджається прибутком, що залишився після сплати всіх необхідних податків та інших платежів.

Основні фінансово-економічні показники діяльності ПФ «Комагросервіс» за період з 2015 по 2019 роки представлені на рисунку 2.1.

Аналізуючи дані рисунку 2.1 слід зазначити, що обсяги чистого доходу від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг та собівартості реалізованої продукції, товарів, робіт, послуг протягом 2015 – 2019 рр. коливалися по роках, але в цілому мали тенденцію до збільшення. Так сума чистого доходу ПФ «Комагросервіс» збільшилася на 11266 тис. грн. або на 53 %, а собівартість відповідно на 14106 тис. грн. або на 108 %. Така ситуація пояснюється як збільшенням обсягів реалізації товарів, робіт, послуг так і підвищенням цін.

Чистий прибуток ПФ «Комагросервіс» за період аналізу в цілому мав тенденцію до зменшення, а саме на 4316 тис. грн. або на 93 %, що є негативним моментом у діяльності приватної фірми, оскільки прибуток є внутрішнім джерелом фінансування його діяльності.

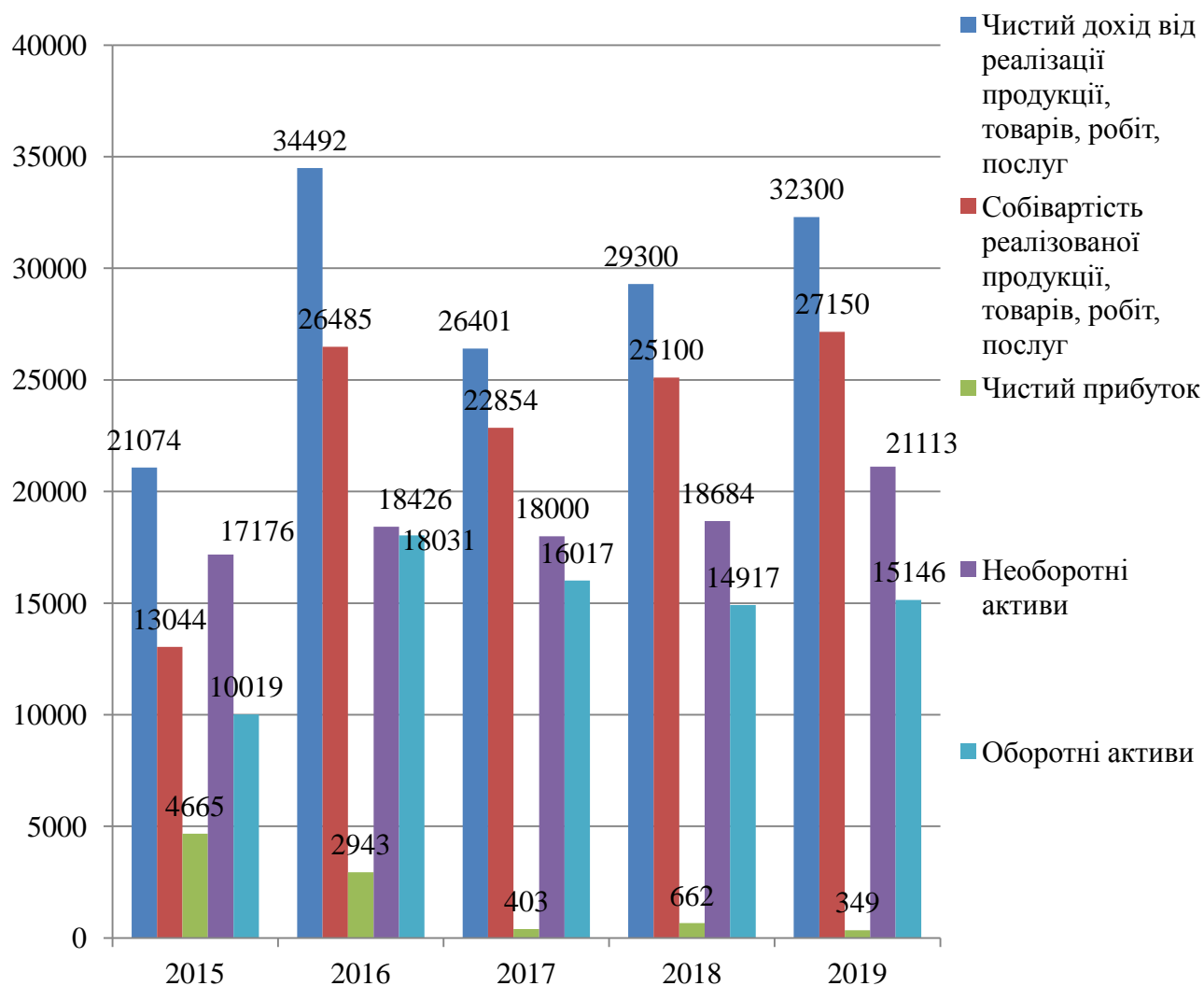

Рисунок 2.1 – Основні показники фінансово-господарської діяльності з ПФ «Комагросервіс» за 2015 – 2019 рр., тис. грн.

Розмір необоротних активів приватної фірми за 2015 – 2019 рр. збільшився на 3937 тис. грн. або на 23 %. Таке збільшення пояснюється збільшенням обсягів основних засобів та інших необоротних активів. Обсяг оборотних активів також мав тенденцію до збільшення, а саме на 517 тис. грн. або на 51 %. Така ситуація пояснюється збільшенням сум дебіторської заборгованості та грошових коштів.

Здійснити більш повну оцінку фінансово-господарської діяльності ПФ «Комагросервіс» можливо на основі аналізу показників фінансового стану приватної фірми. Даний аналіз ґрунтується на дослідженні основних груп показників, а саме майнового стану і ліквідності, ділової активності та

рентабельності.

На рисунку 2.2 наведені зміни показників майнового стану ПФ «Комагросервіс» за 2015 – 2019 рр.

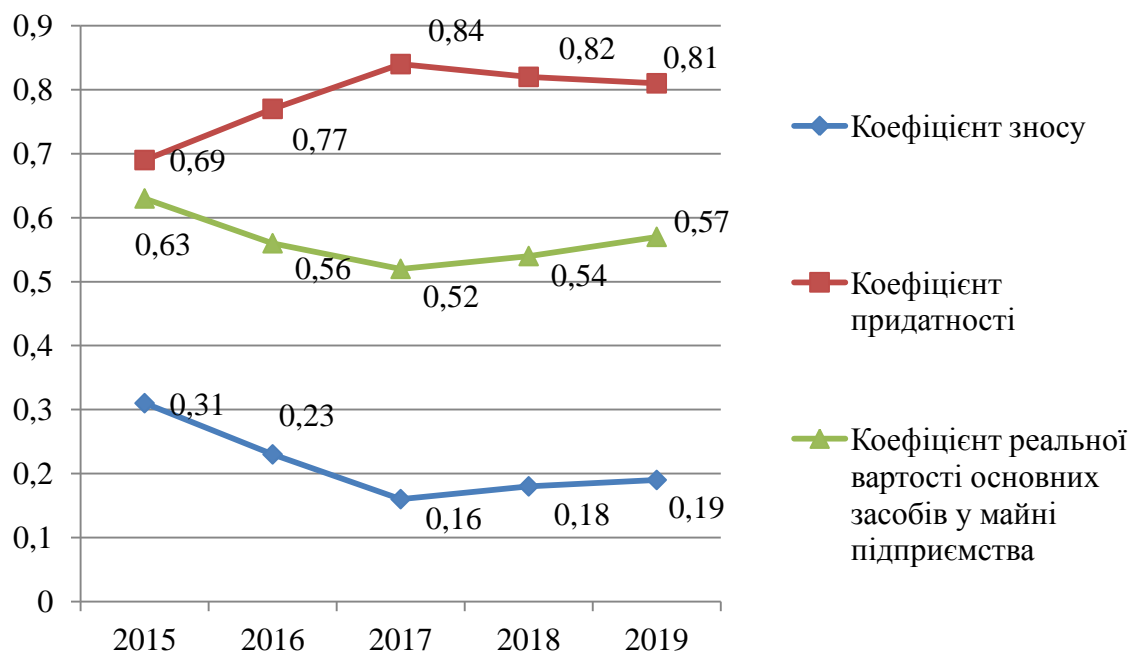

Рисунок 2.2 – Показники майнового стану ПФ «Комагросервіс» за 2015 – 2019 роки

Аналіз показників майнового стану має на меті дослідження стану та ефективності використання основних засобів приватної фірми. Коефіцієнт зносу основних засобів ПФ «Комагросервіс» за період аналізу мав тенденцію до значного зменшення і це є позитивним моментом, оскільки зменшується частка зношених основних засобів у майні приватного підприємства. Так у 2015 році основні засоби ПФ «Комагросервіс» були зношені на 31 %, а у 2019 році – на 19 % і такі значення відповідають нормативу.

Коефіцієнт придатності основних засобів приватної фірми протягом всього періоду аналізу коливався в межах 0,69 – 0,84 і відповідав нормативному значенню – більше 0,5. Слід зазначити, що в цілому його значення збільшилося на 0,12 п. і це є свідченням про збільшення частки основних фондів, що придані до експлуатації.

Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні ПФ «Комагросервіс» за 2015 – 2019 рр. зменшився на 0,06 п. і на кінець періоду аналізу дорівнював 0,57. Таке значення свідчить про те, що частка основних фондів дорівнює 57 % у загальному обсязі майна підприємства, що відображає специфіку діяльності ПФ «Комагросервіс». Отже, динаміка групи показників стану основних засобів приватної фірми має тенденцію до покращення і їх стан є задовільним та відповідає рекомендованим значенням.

Наступним кроком при здійсненні аналізу фінансового стану ПФ «Комагросервіс» є аналіз його ліквідності, а саме визначення здатності приватної фірми здійснювати погашення своїх зобов'язань за рахунок коштів отриманих від реалізованих активів. Показники ліквідності ПФ «Комагросервіс» за період 2015 – 2019 рр. подано в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – Показники ліквідності ПФ «Комагросервіс» за 2015 – 2019 рр.

Показники	Рік					Відхилення (+/-) 2019 р. / 2015 р.
	2015	2016	2017	2018	2019	
Коефіцієнт покриття	2,03	1,92	2,48	2,30	1,79	- 0,24
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,42	0,22	2,14	1,63	1,09	0,72
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,01	0,36	0,52	0,34	0,04	0,03
Чистий оборотний капітал, тис. грн.	5095	8628	9547	8445	6697	1602

За даними таблиці 2.1 можна зазначити, що коефіцієнт покриття за 2015 – 2019 рр. зменшився на 0,24 п. і на кінець 2019 року дорівнював 1,79 і таке значення відповідає нормативу – більше 1. Така ситуація свідчить про спроможність ПФ «Комагросервіс» здійснити, за рахунок оборотних активів, погашення поточних зобов'язань. Але привертає увагу той факт, що дана тенденція характеризується зниженням рівня здатності приватної фірми погашати свої поточні зобов'язання її оборотними активами.

Коефіцієнт швидкої ліквідності протягом 2015 – 2016 років не відповідав нормативу (0,6-0,8) і відповідно дорівнював 0,42 та 0,22. Протягом 2017 – 2019 рр. його значення значно збільшилося і на кінець аналізованого періоду дорівнювало

1,09, що на 0,72 п. більше ніж у 2015 році. Така ситуація характеризується збільшенням можливостей ПФ «Комагросервіс» сплачувати свої поточні зобов'язання за рахунок окремих оборотних активів.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності за період аналізу коливався по роках і в цілому за 2015 – 2019 рр. збільшився на 0,03 п. При цьому слід зазначити, що у 2015 році та у 2019 році значення даного коефіцієнту було менше нормативу, а протягом 2016 – 2018 рр. його значення було більше нормативного – 0,2–0,25 і це свідчить про можливість приватного підприємства покривати частину поточного боргу за рахунок найбільш ліквідних активів в даний період.

Що стосується чистого оборотного капіталу, то протягом періоду аналізу він збільшився на 1602 тис. грн. або на 31 %. Це є позитивним аспектом, оскільки свідчить про можливість приватної фірми сплачувати поточні борги та розширити власну діяльність в майбутньому.

Отже, значення коефіцієнтів ліквідності свідчать про часткову можливість ПФ «Комагросервіс» щодо покриття поточних боргових зобов'язань за рахунок своїх оборотних активів.

Наступним етапом фінансового аналізу ПФ «Комагросервіс» є дослідження показників ділової активності. Дані показники аналізуються з метою визначення ефективності використання ресурсів приватного підприємства (таблиця 2.2).

Дані таблиці 2.2 свідчать, що у ПФ «Комагросервіс» значення розрахованих показників ділової активності не мають чіткої тенденції за період аналізу, але в цілому вони мають позитивну тенденцію і відповідають нормативу, окрім коефіцієнту оборотності дебіторської заборгованості та терміну її обертання.

Коефіцієнт оборотності активів ПФ «Комагросервіс» дорівнює є 0,92 у 2019 році, що на 0,14 більше ніж у 2015 році, що свідчить про підвищення рівня оборотності активів.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості збільшився за період аналізу на 4,15 і при цьому період погашення кредиторської заборгованості зменшився на 72 дня, що позитивно відбивається на ефективність діяльності приватної фірми. Що стосується коефіцієнту оборотності дебіторської

заборгованості, то його значення має протилежну тенденцію, а саме за аналізований період він зменшився на 6,8 п.

Таблиця 2.2 – Показники ділової активності ПФ «Комагросервіс» за 2015 – 2019 рр.

Показник	Рік					Відхилення (+/-) 2019 р. / 2015 р.
	2015	2016	2017	2018	2019	
Коефіцієнт оборотності активів	0,78	1,08	0,75	0,87	0,92	0,14
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	2,96	4,94	4,27	7,03	7,11	4,15
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	10,54	5,49	2,80	3,49	3,74	-6,8
Термін обертання кредиторської заборгованості, дн.	123	73	85	52	51	- 72
Термін обертання дебіторської заборгованості, дн.	34	66	130	104	97	63
Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів	1,65	4,43	1,25	1,37	4,77	3,12
Коефіцієнт оборотності основних засобів	0,84	1,49	1,22	1,31	1,32	0,48

При цьому термін погашення дебіторської заборгованості збільшився на 63 дні, що негативно відбивається на ефективність діяльності приватної фірми. Слід зазначити, що строк погашення кредиторської заборгованості, починаючи з 2017 року, менший строку погашення дебіторської заборгованості, і це свідчить про те, що в даний період часу ПФ «Комагросервіс» не мало можливості вивільнити грошові кошти для того щоб погасити її кредиторську заборгованість.

Щодо значення коефіцієнту оборотності матеріальних запасів, то за аналізований період воно збільшилося на 3,12 п. або на 189 % і у 2019 році дорівнює 4,77. Така тенденція є свідченням про збільшення кількості разів поповнення матеріальних запасів за даний період аналізу. Коефіцієнт оборотності основних засобів за 2015 – 2019 рр. збільшився на 0,48 п. або на 57 % і у 2019 році дорівнював 4,77. Така динаміка є свідченням підвищення ефективності

використання основних засобів ПФ «Комагросервіс».

Отже, майже всі показники ділової активності ПФ «Комагросервіс» свідчать про ефективне використання ресурсів даним суб'єктом підприємства.

На основі даних фінансової звітності ПФ «Комагросервіс» здійснено розрахунок показників рентабельності даного підприємства (рисунок 2.3).

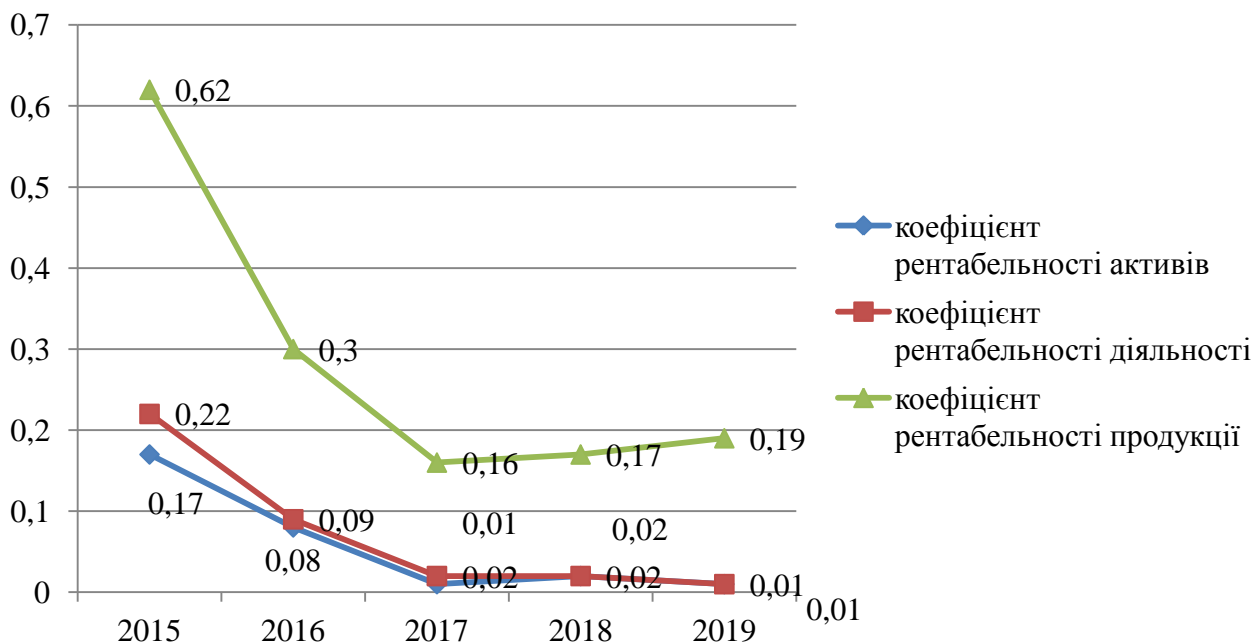

Рисунок 2.3 – Показники рентабельності ПФ «Комагросервіс» за 2015 – 2019 рр.

Дані рисунку 2.3, свідчать про те, що показники рентабельності ПФ «Комагросервіс» за 2015-2019 роки є більше нуля і це відповідає нормативним значенням. За кожним аналізованим коефіцієнтом спостерігається зниження їх значень, що свідчить про зменшення рівня прибутковості і це є негативним аспектом діяльності приватної фірми.

Отже, в цілому можна зазначити, що ПФ «Комагросервіс» має достатній обсяг основних засобів, що придані до експлуатації, у неї відбувається підвищення рівня ефективності використання наявних ресурсів, дане приватне підприємство є прибутковим та ліквідним.

2.2 Аналіз капіталу приватної фірми «Комагросервіс»

Важливим етапом управління капіталом ПФ «Комагросервіс» є здійснення його об'єктивного та якісного аналізу.

Першим кроком аналізу капіталу приватного підприємства є оцінка динаміки змін його сукупного розміру, а також його складових елементів – власного та позикового капіталу.

На рисунку 2.4 подано динаміку обсягів сукупного капіталу ПФ «Комагросервіс» за 2015 – 2019 рр.

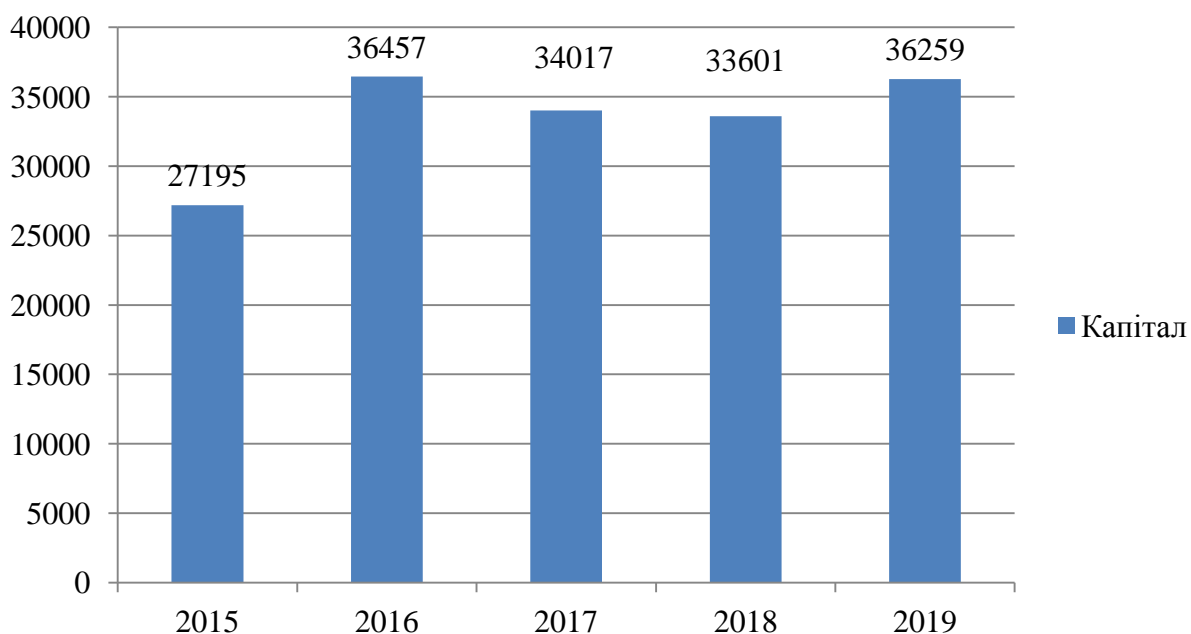

Рисунок 2.4 – Динаміка розміру капіталу ПФ «Комагросервіс» за 2015 – 2019 рр., тис. грн.

За даними рисунку 2.4 можна зазначити, що сукупний розмір капіталу ПФ «Комагросервіс» за 2015-2019 роки збільшився на 9064 тис. грн. або на 33,3 %. Таке збільшення в основному відбулося за рахунок збільшення суми нерозподіленого прибутку приватної фірми.

На основі даних рисунка 2.4 доцільно розрахувати темпи приросту капіталу ПФ «Комагросервіс» (таблиця 2.3). Дані таблиці 2.3 свідчать, що у 2015 році спостерігався найбільший темп приросту капіталу – 31,8 %. У 2017–2018 роках темпи приросту капіталу приватної фірми мали від’ємне значення відповідно -6,7 % та -1,2 % і це є свідченням зменшення суми капіталу у порівнянні з попередніми роками.

Таблиця 2.3 – Динаміка темпів приросту капіталу ПФ «Комагросервіс» за 2015 – 2019 рр.

Показник	Рік				
	2015	2016	2017	2018	2019
Капітал підприємства, тис. грн.	27195	36457	34017	33601	36259
Темпи приросту, %	-	34,1	-6,7	-1,2	7,9

Динаміка складу капіталу ПФ «Комагросервіс» за період аналізу наведені на рисунку 2.5.

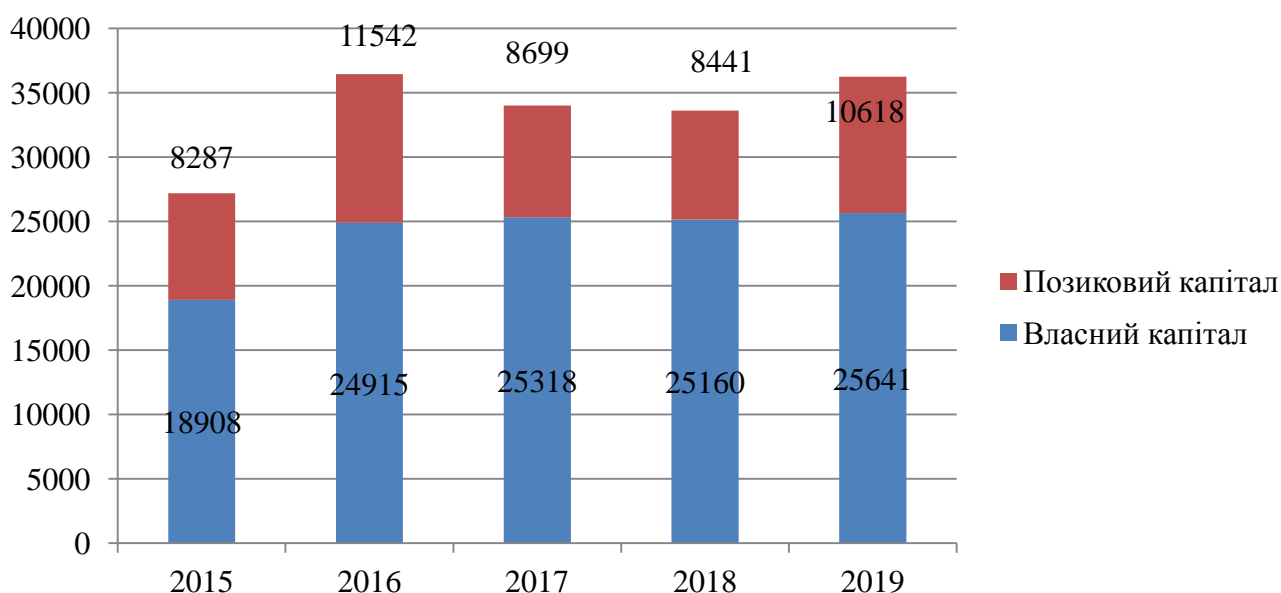

Рисунок 2.5 – Склад капіталу ПФ «Комагросервіс» за 2015 – 2019 рр., тис. грн.

Згідно з даними рисунку 2.5 розмір власного капіталу ПФ «Комагросервіс» за 2015 – 2019 рр. збільшився на 6733 тис. грн. або на 36 %. Протилежна

тенденція спостерігається за позиковим капіталом, який значно зменшився, а саме на 7616,9 тис. грн. або на 92,9 %.

Структура капіталу ПФ «Комагросервіс» за період аналізу наведена на рисунку 2.6.

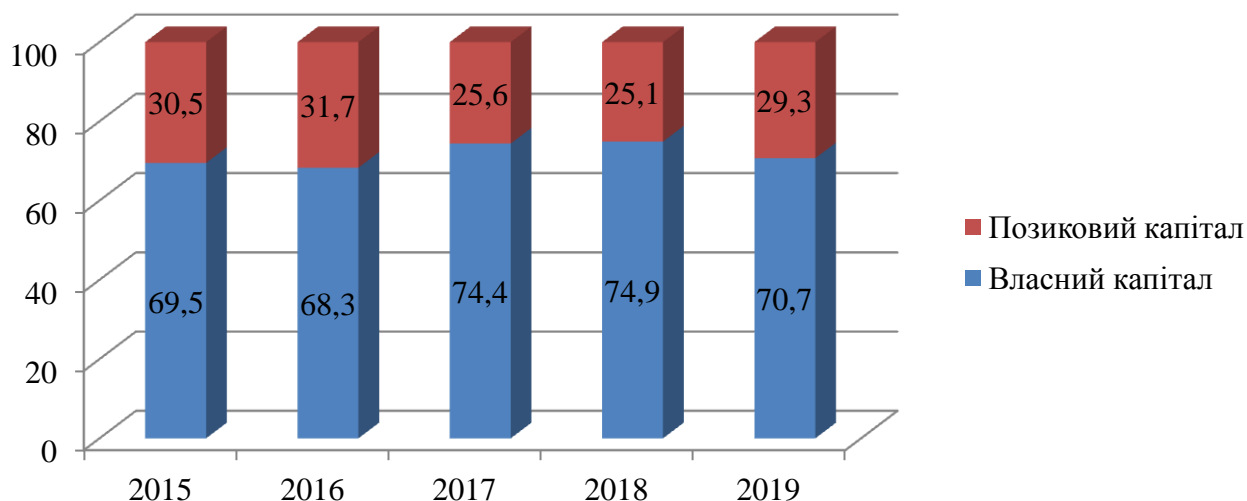

Рисунок 2.6 – Структура капіталу ПФ «Комагросервіс» за 2015 – 2019 рр., %

За 2015-2019 роки в структурі капіталу приватного підприємства частка власного капіталу коливалася по роках, але в цілому збільшилася на 1,2 п. та у 2019 році дорівнювала 70,7%. Відповідно розмір частки позикового капіталу зменшився також на 1,2 п. та у 2019 році дорівнював 29,3%. Частка власного капіталу ПФ «Комагросервіс» за 2015-2019 рр. значно перевищувала питому вагу позикових фінансових ресурсів.

Слід зазначити, що питома вага власного капіталу ПФ «Комагросервіс» коливалася в межах від 68,3% (2016 р.) до 74,9% (2018 р.). Частка позикових фінансових ресурсів приватної фірми за 2015 – 2019 рр. зменшилася з 30,5% до 29,3%. Така тенденція свідчить про фінансування ПФ «Комагросервіс» як за рахунок власних так і позикових фінансових ресурсів, але при цьому спостерігається переважання власного капіталу.

Враховуючи ключове значення власного капіталу у фінансово-господарській діяльності ПФ «Комагросервіс» здійснимо аналіз його складу та

структури. Склад власного капіталу ПФ «Комагросервіс» за 2015 – 2019 рр. наведений в таблиці 2.4.

Дані таблиці 2.4 свідчать, що розмір зареєстрованого капіталу ПФ «Комагросервіс» за 2015 – 2019 рр. не змінювався і дорівнював 1877 тис. грн.

Сума капіталу у дооцінках значно збільшилася, а саме на 570 тис. грн. або на 171 %, що свідчить про проведення на підприємстві дооцінки основних засобів.

Тенденцію до збільшення має також додатковий капітал, розмір якого збільшився на 1806 тис. грн. або майже у 16 разів.

Таблиця 2.4 – Склад власного капіталу ПФ «Комагросервіс» за 2015 – 2019 рр., тис. грн.

Показник	Рік					Відхилення (+/-) 2019 р. / 2015 р.
	2015	2016	2017	2018	2019	
Зареєстрований капітал	1877	1877	1877	1877	1877	0
Капітал у дооцінках	333	1932	1632	877	903	570
Додатковий капітал	109	1574	1874	1809	1915	1806
Резервний капітал	187	187	302	302	302	115
Нерозподілений прибуток	16402	19345	19633	20295	20644	4242
Разом	18908	24915	25318	25160	25641	6733

Резервний капітал також збільшився за 2015 – 2019 рр., а саме на 115 тис. грн., або на 61 %, і це свідчить про збільшення відрахувань з чистого прибутку приватною фірмою для формування фонду, кошти якого можуть бути використані для покриття можливих збитків.

Обсяг статті «нерозподілений прибуток» має чітку тенденцію до збільшення і за період аналізу це відхилення складає 6733 тис. грн. або 41 %. Така тенденція є позитивною для підприємства, оскільки свідчить про розширення можливостей суб'єкта господарювання фінансувати свою діяльність за рахунок внутрішніх джерел.

Структура власного капіталу ПФ «Комагросервіс» наведена в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5 – Структура власного капіталу ПФ «Комагросервіс» за 2015 – 2019 рр., %

Показник	Рік				
	2015	2016	2017	2018	2019
Зареєстрований капітал	9,9	7,5	7,4	7,5	7,3
Капітал у дооцінках	1,8	7,8	6,4	3,5	3,5
Додатковий капітал	0,7	6,3	7,4	7,1	7,5
Резервний капітал	0,9	0,8	1,3	1,2	1,2
Нерозподілений прибуток	86,7	77,6	77,5	80,7	80,5
Разом	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Аналізуючи дані таблиці 2.5 слід зазначити, що найбільшу питому вагу у структурі власного капіталу ПФ «Комагросервіс» протягом всього періоду аналізу має нерозподілений прибуток, частка якого коливається в межах 77,5 % до 86,7 %. Найменшу частку у структурі власного капіталу приватної фірми має резервний капітал, питома вага якого коливається в діапазоні 0,8-1,3 %. Всі інші складові власного капіталу мають частку менше 10 %.

В складі джерел фінансування діяльності ПФ «Комагросервіс» також виокремлюють позиковий капітал, оскільки він надає можливість покривати потребу в необхідних фінансових ресурсах. Тому важливим етапом аналізу капіталу приватної фірми є оцінка позикових фінансових ресурсів, зокрема їх складу (рисунок 2.7).

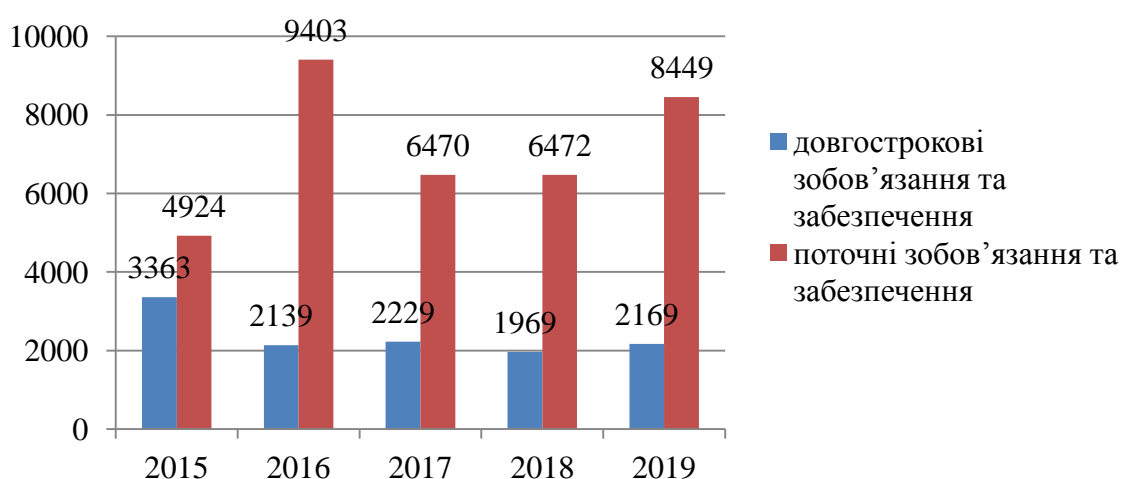

Рисунок 2.7 – Динаміка позикового капіталу ПФ «Комагросервіс» за 2015 – 2019 рр., тис. грн.

Дані рисунку 2.7 свідчать, що у складі позикового капіталу ПФ «Комагросервіс» за 2015-2019 рр. відбулися певні зміни. Так за період аналізу обсяг довгострокових зобов'язань та забезпечень зменшився на 1194 тис. грн. або на 36 %. Розмір поточних зобов'язань та забезпечень значно перевищують довгострокові і за період аналізу збільшилися на 3525 тис. грн. або на 72 %.

Для більш детального аналізу позикового капіталу ПФ «Комагросервіс» доцільно проаналізувати його складові елементи та структуру (таблиця 2.6).

Таблиця 2.6 – Склад довгострокових зобов'язань та забезпечень ПФ «Комагросервіс» за 2015 – 2019 рр., тис. грн.

Показник	Рік					Відхилення (+/-) 2019 р. / 2015 р.
	2015	2016	2017	2018	2019	
Відстрочені податкові зобов'язання	1330	665	692	869	995	-335
Довгострокові кредити банків	2033	1474	1537	1100	1174	-859
Разом	3363	2139	2229	1969	2169	-1194

Дані таблиці 2.6 свідчать, що за 2015–2019 рр. розмір відстрочених податкових зобов'язань ПФ «Комагросервіс» зменшився на 335 тис. грн. або на 25 %, і це свідчить про зниження суми заборгованості приватної фірми щодо сплати податків в майбутніх періодах.

Що стосується довгострокових кредитів приватного підприємства, то їх сума також зменшилася на 859 тис. грн. або на 42 %, що є свідченням зниження залежності ПФ «Комагросервіс» від залучення довгострокових фінансових ресурсів.

Аналізуючи структуру довгострокових зобов'язань та забезпечень ПФ «Комагросервіс» за 2015 – 2019 рр. слід зазначити, що найбільшу питому вагу займають довгострокові кредити, частка яких коливається в межах 54,1 % (2019 р.) – 68,9 % (2016 р.) (таблиця 2.7).

Таблиця 2.7 – Структура довгострокових зобов'язань та забезпечень ПФ «Комагросервіс» за 2015 – 2019 рр., тис. грн.

Показник	Рік				
	2015	2016	2017	2018	2019
Відстрочені податкові зобов'язання	39,5	31,1	44,1	44,2	45,9
Довгострокові кредити банків	60,5	68,9	55,9	55,8	54,1
Разом	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Частка відстрочених податкових зобов'язань ПФ «Комагросервіс» за 2015 – 2019 рр. збільшилась на 6,4 п. і на кінець періоду аналізу дорівнює 45,9 %, що є найбільшим значенням, а найменша частка була у 2016 році – 31,1 %. Питома вага довгострокових кредитів банку зменшилася на 6,4 п. і у 2019 році дорівнювала 54,1 %. Склад поточних зобов'язань та забезпечень ПФ «Комагросервіс» за 2015 – 2019 рр. наведений у таблиці 2.8.

Таблиця 2.8 – Склад поточних зобов'язань та забезпечень ПФ «Комагросервіс» за 2015 – 2019 рр., тис. грн.

Показник	Рік					Відхилення (+/-) 2019 р. / 2015 р.
	2015	2016	2017	2018	2019	
Короткострокові кредити банків	491	1032	1023	2261	2980	2489
Поточна кредиторська заборгованість: за товари, роботи, послуги	432	1813	1892	1900	2645	2213
за розрахунками з бюджетом	318	608	188	153	117	-201
за розрахунками зі страхування	317	928	229	295	348	31
за розрахунками з оплати праці	816	723	551	476	512	-304
за одержаними авансами	1306	1371	329	267	272	-1034
із внутрішніх розрахунків	544	1544	537	321	327	-217

Подовження таблиці 2.8

Показник	Рік					Відхилення (+/-) 2019 р. / 2015 р.
	2015	2016	2017	2018	2019	
Поточні забезпечення	0	743	698	501	704	704
Інші поточні зобов'язання	700	641	1023	298	544	-156
Разом	4924	9403	6470	6472	8449	3525

Аналізуючи дані таблиці 2.8 можна зазначити, що за 2015 – 2019 рр. загальний обсяг поточних зобов'язань та забезпечень ПФ «Комагросервіс» збільшився на 3525 тис. грн. або на 72 %. На дані зміни мали значний вплив збільшення розмірів короткострокових кредитів банків – на 2489 тис. грн., поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги – на 2213 тис. грн., а також поточних зобов'язань – на 704 тис. грн. Зменшення розмірів поточних зобов'язань та забезпечень ПФ «Комагросервіс» за 2015 – 2019 рр. спостерігалось за наступними статтями поточної кредиторської заборгованості: за одержаними авансами – на 1034 тис. грн., за розрахунками з оплати праці – на 304 тис. грн., із внутрішніх розрахунків – на 217 тис. грн., за розрахунками з бюджетом – на 201 тис. грн., а також за іншими поточними зобов'язаннями – на 156 тис. грн.

Структура поточних зобов'язань та забезпечень ПФ «Комагросервіс» за 2015 – 2019 рр. подано в таблиці 2.9.

Аналіз даних таблиці 2.9 свідчить, що на кінець періоду аналізу найбільшу питому вагу займають короткострокові кредити банків та поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги – 35,3 % та 31,3 % відповідно. При цьому, слід зазначити, що за 2015– 2019 рр. частки даних статей мали поступове щорічне збільшення, а саме з 9,9 % та 8,8 % відповідно.

Найменшу частку у 2019 році має заборгованість за розрахунками з бюджетом – 1,4 %. Значне зменшення питомої ваги відбулося за статтею поточна заборгованість за одержаними авансами – з 26,5 % у 2015 році до 3,2 % у 2019 році.

Таблиця 2.9 – Структура поточних зобов'язань та забезпечень ПФ «Комагросервіс» за 2015 – 2019 рр., тис. грн.

Показник	Рік				
	2015	2016	2017	2018	2019
Короткострокові кредити банків	9,9	10,9	15,8	34,9	35,3
Поточна кредиторська заборгованість: за товари, роботи, послуги	8,8	19,3	29,2	29,4	31,3
за розрахунками з бюджетом	6,5	6,4	2,9	2,4	1,4
за розрахунками зі страхування	6,4	9,9	3,5	4,6	4,1
за розрахунками з оплати праці	16,6	7,8	8,5	7,4	6,1
за одержаними авансами	26,5	14,6	5,1	4,1	3,2
із внутрішніх прррахунків	11,1	16,4	8,4	4,9	3,9
Поточні забезпечення	0	7,9	10,8	7,7	8,3
Інші поточні зобов'язання	14,2	6,8	15,8	4,6	6,4
Разом	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Отже, дані проведеного аналізу складу і структури капіталу ПФ «Комагросервіс» свідчать, що у 2015 – 2019 рр. відбулося збільшення суми капіталу, частка власного капіталу приватної фірми переважає над позиковим і це є свідченням про незалежність суб'єкта господарювання від позикових фінансових ресурсів.

Наступним етапом аналізу капіталу ПФ «Комагросервіс» є оцінка показників ефективності формування і використання капіталу. Необхідною складовою аналізу є розрахунок показників, які визначають структуру джерел формування капіталу ПФ «Комагросервіс» (таблиця 2.10).

Коефіцієнт автономії ПФ «Комагросервіс» свідчить про її фінансову незалежність, оскільки частка власних фінансових ресурсів у загальному обсязі

капіталу є значною, про що свідчать значення даного показника, які коливаються в межах від 0,68 до 0,75 і у 2019 році дорівнює 0,71, що на 0,02 п. менше, ніж у 2015 році.

Таблиця 2.10 – Показники фінансової стійкості ПФ «Комагросервіс» за 2015 – 2019 рр.

Показники	Рік				
	2015	2016	2017	2018	2019
Коефіцієнт автономії	0,69	0,68	0,74	0,75	0,71
Коефіцієнт фінансування	0,44	0,46	0,34	0,33	0,41
Коефіцієнт фінансової стійкості	2,28	2,16	2,91	2,98	2,41
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,09	0,26	0,29	0,28	0,18
Коефіцієнт забезпечення власним оборотним капіталом	0,18	0,36	0,46	0,48	0,29
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,30	0,32	0,26	0,25	0,29

Коефіцієнт фінансування за період аналізу відповідає нормативу (менше 1) і за період аналізу спостерігається зменшення його значення – на 0,03 п., і це є свідченням того, що відбулося зниження залежності ПФ «Комагросервіс» від позикових ресурсів.

Значення коефіцієнту фінансової стійкості ПФ «Комагросервіс» не мало чіткої тенденції і коливалося по роках, але при цьому даний показник відповідав нормативу (більше 1) і за період аналізу він збільшився на 0,13 п. Така динаміка є позитивною тенденцією, оскільки свідчить про переважання обсягу власного капіталу суб'єкта підприємництва над позиковим, а також про достатній запас фінансової стійкості.

Значення коефіцієнту маневреності власного капіталу ПФ «Комагросервіс» також коливається по роках, але в цілому він збільшився у 2 рази, з 0,09 у 2015 році до 0,18 у 2019 році. Така динаміка дозволяє нам стверджувати про

збільшення частки оборотного капіталу, що використовується для фінансування поточної діяльності приватної фірми.

Коефіцієнт забезпечення власним оборотним капіталом ПФ «Комагросервіс» збільшився на 0,11 п. і у 2019 році дорівнює 0,29, що відповідає нормативу (більше 0,1). Значення цього показника за 20015– 20198 рр. свідчить про те, що значна частина оборотних коштів приватної фірми сформована за рахунок власного капіталу (0,18 – 0,48).

Значення коефіцієнт концентрації позикового капіталу ПФ «Комагросервіс» було в межах від 0,25 до 0,32, що відповідає нормативу ($< 0,5$). В цілому за період аналізу даний показник зменшився на 0,01 п. і це є свідченням зменшення питомої ваги позикових ресурсів у загальному розмірі коштів, авансованих у діяльність даного підприємства.

Наступним кроком є аналіз показників оборотності капіталу ПФ «Комагросервіс» за 2015 – 2019 рр. (таблиця 2.11).

Дані таблиці 2.11 свідчать, що коефіцієнт оборотності капіталу не має чіткої тенденції, при цьому за період аналізу він збільшився на 0,14 п. і це свідчить про підвищення ефективності використання капіталу, що є позитивним аспектом діяльності приватної фірми. Слід зазначити, що термін обертання капіталу зменшився на 73 дні і це є позитивною тенденцією, оскільки свідчить про пришвидшення терміну обертання фінансових ресурсів.

Коефіцієнти оборотності власного капіталу та позикового капіталу ПФ «Комагросервіс» за 2015–2019 рр. збільшилися на 0,15 п. і 0,85 п. відповідно. Такі зміни свідчать про підвищення оборотності використання складових капіталу, що позитивно впливає на діяльність приватної фірми. Також позитивними змінами є зменшення термінів обороту власного та позикового капіталу за період аналізу на 38 дн. та 36 дн. відповідно, оскільки чим менший строк обороту кожного елементу капіталу, тим вище ефективність їх використання суб'єктом підприємництва, у зв'язку з тим, що кожен оборот капіталу формує додатковий обсяг прибутку.

Таблиця 2.11 – Показники оборотності капіталу ПФ «Комагросервіс» за 2015 – 2019 роки

Показник	Рік					Відхилення за період в цілому (+/-) 2019 р. / 2015 р.
	2015	2016	2017	2018	2019	
Коефіцієнт оборотності капіталу	0,78	1,08	0,75	0,87	0,92	0,14
Період обороту капіталу, дн.	467	336	487	421	394	-73
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	1,12	1,57	1,05	1,16	1,27	0,15
Період обороту власного капіталу, дн.	325	231	347	314	287	-38
Коефіцієнт оборотності позикового капіталу	2,54	3,47	2,61	3,47	3,39	0,85
Період обороту позикового капіталу, дн.	143	104	139	105	107	-36
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	2,96	4,94	4,26	7,03	7,11	4,15
Період обороту кредиторської заборгованості, дн.	123	73	85	51	51	-72

Значення коефіцієнту оборотності кредиторської заборгованості ПФ «Комагросервіс» поступово збільшилося і на кінець 2019 року дорівнювало 7,11, що на 4,15 більше ніж у 2015 році. Термін обертання кредиторської заборгованості навпаки зменшився на 72 дні і у 2019 році він дорівнював 51 день. Такі зміни є позитивними для приватної фірми, оскільки вони свідчать про покращення розрахунково-платіжної дисципліни у ПФ «Комагросервіс».

Наступним кроком є дослідження показників рентабельності капіталу ПФ «Комагросервіс» за 2015 – 2019 рр. (рисунок 2.8).

Коефіцієнт рентабельності сукупного капіталу приватної фірми за період аналізу значно зменшився, а саме на 0,16 і у 2019 р. дорівнював 0,01 і це є свідченням про зменшення суми чистого прибутку, яка припадає на 1 грн. капіталу суб'єкта господарювання.

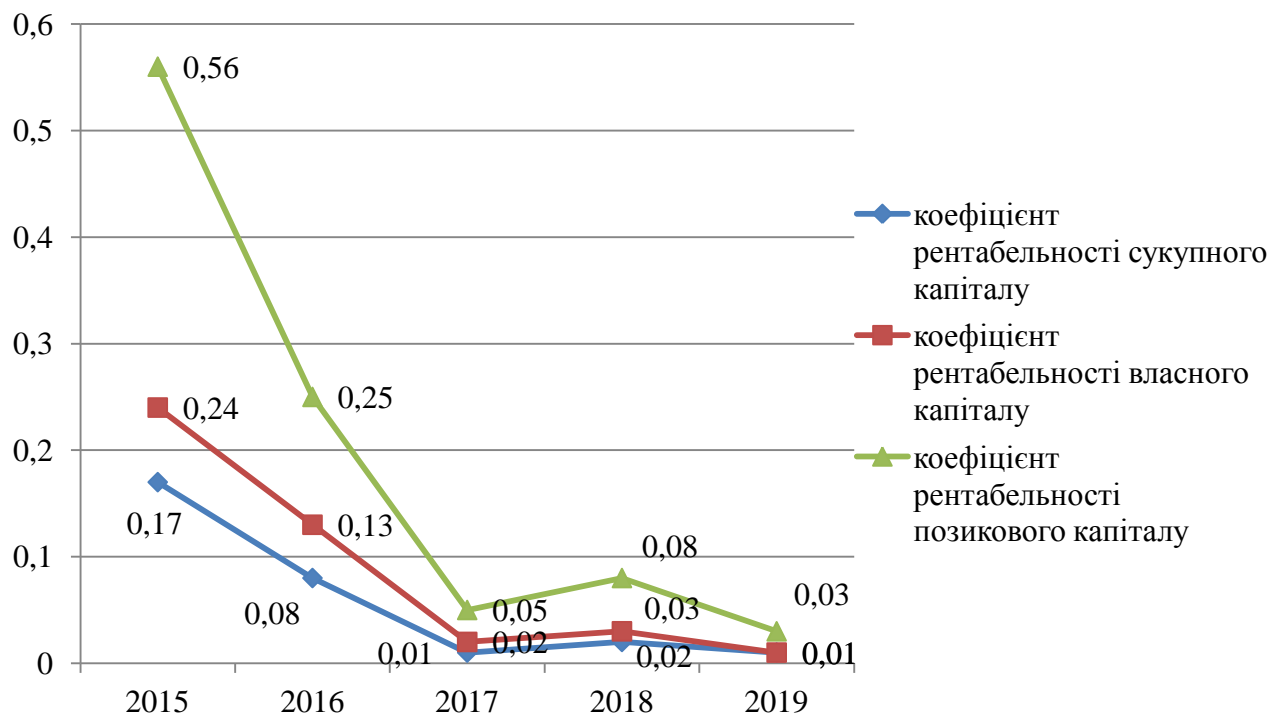

Рисунок 2.8 – Показники рентабельності капіталу ПФ «Комагросервіс» за 2015 – 2019 рр., тис. грн.

Дані рисунку 2.8 свідчать, що також зменшилося значення коефіцієнту рентабельності власного капіталу, а саме на 0,26, що свідчить про зниження ефективності використання власних фінансових ресурсів.

Коефіцієнт рентабельності позикового капіталу за період аналізу зменшився на 0,53 і у 2019 році його значення склало 0,03. Така тенденція є свідченням зменшення суми чистого прибутку, яка припадає на 1 грн. позикових ресурсів.

Отже, здійснивши аналіз капіталу ПФ «Комагросервіс» ми можемо зазначити, що за 2015 – 2019 рр. відбулося збільшення обсягу капіталу на 9064 тис. грн., переважну частку в структурі капіталу займають власні фінансові ресурси і це є свідченням фінансової автономії суб'єкта господарювання. Відносні показники аналізу капіталу підприємства свідчать про фінансову незалежність приватної фірми, але при цьому спостерігається зниження ефективності використання капіталу, про що свідчать показники рентабельності капіталу ПФ «Комагросервіс». Отже керівництву приватної фірми доцільно

розробити заходи та здійснити їх реалізацію з метою підвищення рівня управління капіталом підприємства.

2.3 Шляхи удосконалення управління капіталом ПФ «Комагросервіс»

Виважена стратегія управління капіталом підприємств є основою їх успішного функціонування. Ключовою складовою такої стратегії є оптимізація структури капіталу суб'єктів господарювання. На сьогоднішній день значної уваги потребує питання що стосується визначення найбільш оптимального співвідношення між власним капіталом підприємства і позиковим. Це пов'язано з тим, що від формування раціонального співвідношення між власними та позиковими фінансовими ресурсами залежить кінцевий фінансовий результат господарської діяльності підприємства і його фінансово-господарський стан у перспективі. У зв'язку з цим завданням керівництва суб'єкта господарювання є визначення та формування найбільш оптимальної структури його капіталу з метою забезпечення його ефективної діяльності.

Процес оптимізації капіталу підприємства доцільно здійснювати за алгоритмом, що наведений на рисунку 2.9 [33].

Визначення оптимальної структури капіталу для ПФ «Комагросервіс» розпочнемо за критерієм максимізації фінансової рентабельності, розрахунок за яким передбачає визначення розміру фінансового левериджу, який є об'єктивним фактором, що спостерігається в процесі появи позикових фінансових ресурсів у структурі фінансового капіталу та дає можливість суб'єкту підприємництва отримати додатковий прибуток на власні фінансові ресурси (таблиця 2.12) [7].

Індикатором, який визначає рівень додатково генерованого позитивного фінансового результату власними фінансовими ресурсами при різному значенні частки використання позикового капіталу, є ефект фінансового левериджу, що розраховується за формулою наведеною в додатку І.

Рисунок 2.9 – Модель оптимізації капіталу підприємства

Фінансовий важіль дає можливість визначити безпечний розмір позикових ресурсів та умови кредитування, що допускаються, а отже має значний вплив на процес забезпечення фінансової стійкості підприємства. Західні економісти зазначають, що оптимальним є його значення в межах 30-50%, оскільки у разі якщо кредит надає можливість отримувати менше 30% додаткового прибутку, то отримання даних кредитів не є раціональним рішенням. Водночас при значенні більше 50% – у суб'єкта підприємництва збільшуються фінансові ризики.

Таблиця 2.12 – Оптимізація структури капіталу ПФ «Комагросервіс» за критерієм максимізації фінансової рентабельності

Показник	Варіант				
	Факт (2019 р.)	1	2	3	4
Загальна сума капіталу, тис. грн.	36259	26410	26923	27436	28205
Власний капітал, тис. грн.	25641	25641	25641	25641	25641
Позиковий капітал, тис. грн.	10618	769	1282	1795	2564
Коефіцієнт фінансового левериджу	0,41	0,03	0,05	0,06	0,1
Рентабельність активів, %	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Ставка відсотка за кредит, %	18	18	18	18,5	18,5
Сума валового прибутку з урахуванням сплати відсотків за кредит, тис. грн.	362,6	264,1	269,2	274,4	282,1
Сума сплачених процентів за кредит, тис. грн.	1911,2	138,4	230,8	332,1	474,3
Величина прибутку за мінусом процентів за кредит, тис. грн.	-1548,6	125,7	38,4	-57,7	-192,2
Ставка податку на прибуток, %	18	18	18	18	18
Сума податку на прибуток, тис. грн.	-	22,6	6,9	-	-
Сума чистого прибутку, тис. грн.	-1548,7	103,1	31,5	-57,7	-192,3
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу, %	-6,0	0,4	0,1	-0,2	-0,7

За даними таблиці 2.12 ми можемо зробити висновок, що ефект фінансового важелю за чотирма варіантами розрахунків має від'ємне значення, і це пов'язано з негативним значенням диференціалу фінансового левериджу, що є наслідком перевищення середнього розміру процента за кредитні ресурси над коефіцієнтом валової рентабельності активів. В таких умовах значення коефіцієнту фінансової рентабельності ПФ «Комагросервіс» в першому варіанті є найбільшим 0,4 %, а значення коефіцієнта фінансового левериджу дорівнює 0,03. За даного варіанту співвідношення між власними ресурсами та позиковими становить 97 % : 3 %, і отже при даному співвідношенні значення обсягу чистого прибутку в розрахунку на власні фінансові ресурси є максимальним порівнюючи з іншими варіантами.

.....

Отже, проведений факторний аналіз свідчить про те, що важливим тактичним завданням, яке має вирішити керівництво ПФ «Комагросервіс» є зменшення витрат щодо виробництва продукції, надання послуг та виконання робіт, а також збереження тенденцій щодо збільшення обсягу доходу від реалізації. Вирішення цих завдань дозволить ПФ «Комагросервіс» отримати більший розмір чистого прибутку, що в свою чергу дозволить збільшити розмір власного капіталу приватної фірми та досягти оптимального значення структури капіталу.

ВИСНОВКИ

В сучасних умовах господарювання успішна господарська діяльність можлива за наявності фінансової основи, а саме достатнього обсягу капіталу суб'єкта господарювання. Достатній розмір капіталу підприємства дозволяє підтримувати життєздатність підприємства протягом періоду його діяльності, зберігаючи необхідний рівень ліквідності, стійкості й платоспроможності.

Слід відмітити, що не існує єдиного тлумачення сутності категорії «капітал». Одні науковці вважають, що капітал це є кошти, якими володіє суб'єкт господарювання, інші – що це частина фінансових ресурсів, також окремі автори вважають, що капітал це вартість, яка генерує нову додану вартість під час процесу виробництва. На нашу погляд, під капіталом слід розуміти сукупність власних і позикових фінансових ресурсів, що знаходяться у розпорядженні суб'єкта господарювання, за рахунок яких відбувається фінансування його діяльності при досягненні головної мети підприємства.

Під час свого функціонування важливим питанням для кожного підприємства є здійснення детального аналізу ефективності формування і використання капіталу. Найбільшого поширення набули такі методи аналізу капіталу суб'єктів господарювання як горизонтальний (вертикальний) аналізи; порівняльний та коефіцієнтний аналізи, й інтегральний аналіз. Кожний із них має свою специфіку проведення, а в цілому вони є взаємодоповнюючими і дають можливість об'єктивної оцінки капіталу суб'єкта господарювання.

Важливим питання фінансового менеджменту підприємства визначають процес управління його капіталом, який можна визначити як систему взаємопов'язаних елементів, що забезпечують формування оптимальної структури капіталу, а це в свою чергу впливає на ефективність діяльності підприємства.

Управління капіталом підприємства відбувається за визначеними етапами і певній послідовності. Ефективне здійснення управління капіталом суб'єкта

господарювання має забезпечити його фінансову стійкість, зменшити ризики функціонування та підвищити рівень прибутковості діяльності.

Написання дипломної роботи відбулося на матеріалах приватної фірми «Комагросервіс». Основними видами діяльності ПФ «Комагросервіс» є: торгівельно-посередницька діяльність; ремонт і технічне обслуговування готових металевих виробів, машин та устаткування промислового призначення, ремонт і технічне обслуговування інших машин і устаткування, оптова та роздрібна торгівля деталями та приладдям для автотранспортних засобів, комерційна діяльність, складське господарство.

Здійснивши оцінку абсолютних та відносних показників фінансово-господарської діяльності нами були зроблені наступні висновки: приватна фірма «Комагросервіс» є прибутковою, але при цьому обсяг прибутку зменшується за період аналізу, майновий стан є задовільним та відповідає нормативам, показники ліквідності свідчать про часткову можливість суб'єкта господарювання покривати його поточні боргові зобов'язання за рахунок наявних оборотних активів, на підприємстві спостерігається ефективне використання ресурсів, про що свідчать дані показників ділової активності.

Процес фінансування діяльності ПФ «Комагросервіс» у 2015 – 2019 рр. відбувався як за рахунок власного капіталу, так і за рахунок позикового. При цьому, слід зазначити, що сукупний обсяг капіталу збільшився на 33,3 % або на 9064 тис. грн. За період аналізу відбулося збільшення власних та позикових фінансових ресурсів. В структурі капіталу найбільшу питому вагу має власний капітал, частка якого дещо збільшилася у 2015 – 2019 рр., а позикового навпаки зменшилася.

Здійснивши оцінку відносних показників ефективності формування й використання капіталу приватної фірми «Комагросервіс» ми можемо зазначити, що дане підприємство є фінансово незалежним та фінансово стійким, і рівень фінансової автономії з роками збільшується. Показники оборотності капіталу приватної фірми свідчать про ефективне використання капіталу, що позитивно впливає на її діяльність. Показники рентабельності суб'єкта господарювання

свідчать про зменшення розміру прибутку, що припадає на одну гривню вкладеного капіталу.

Ключовою складовою процесу управління капіталом ПФ «Комагросервіс» є оптимізація структури його капіталу, тобто розрахунок такого співвідношення складових фінансових ресурсів, яке дасть можливість забезпечити належне фінансування господарської діяльності приватної фірми та фінансову стійкість.

Проведена оптимізація структури капіталу ПФ «Комагросервіс» за основними критеріями дозволила визначити три варіанта співвідношення власних та позикових ресурсів, які задовольняють вимогам. Враховуючі дані проведених розрахунків та реальний фінансово-господарський стан приватної фірми було здійснено обґрунтування оптимального співвідношення складових капіталу – 90 % власного і 10 % позикового капіталу, оскільки саме таке співвідношення забезпечить мінімальну вартість складових частин капіталу і зберегти рентабельність власних фінансових ресурсів. Досягти визначену структуру капіталу можливо шляхом збільшення розміру власного капіталу ПФ «Комагросервіс». Враховуючи те, що основним джерелом зростання суми власного капіталу є прибуток, нами було проведено прогнозування щодо можливості генерування чистого прибутку приватною фірмою на основі розрахунку еталонного нормативу прибутковості. Здійснивши всі необхідні розрахунки нами було визначено значення динамічного нормативу ПФ «Комагросервіс», яке дорівнює 0,64, отже це є свідченням того, що приватна фірма має достатню здатність отримувати прибуток в майбутньому, а це в свою чергу позитивно вплине на зростання розмірів власного капіталу і дозволить сформулювати оптимальну структуру капіталу ПФ «Комагросервіс». Також нами було проведено факторний аналіз прибутку, в результаті якого були визначені фактори, які мають як позитивний так і негативний вплив на розмір отриманого прибутку приватної фірми, а саме керівництву ПФ «Комагросервіс» необхідно розробити ряд заходів націлених на зменшення витрат виробництва продукції, надання послуг та виконання робіт, а також збереження тенденцій щодо збільшення обсягу доходу від реалізації. Все це дозволить збільшити розмір

чистого прибутку та досягти оптимальної структури капіталу. Отже, виважена політика управління капіталом суб'єктів господарювання є основою їх ефективного функціонування та подальшого розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бичкова Н. В. Оптимізація структури капіталу вітчизняних підприємств у контексті підвищення ефективності фінансової діяльності. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2013. № 1 (48). С. 16–23.
2. Бігдан І. А., Лачкова Л. І., Лачкова В. М., Жилякова О. В. Фінансовий менеджмент : елект. навч. посібник. Харків. : ХДУХТ, 2017. 197 с.
3. Васьківська К. В., Сич О. А. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. Львів : «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2017. 236 с.
4. Вдовиченко К. М. Складові власного капіталу підприємства, їхня сутність та характеристика. URL: <https://sworld.education/konferm3/129.pdf> (дата звернення: 29.09.2020).
5. Воробйов Ю. М. Особливості формування фінансового капіталу підприємств. *Фінанси України*. 2015. № 2. С. 77–85.
6. Гавриш О. М. Фінансовий менеджмент : практикум. Харків: Світ Книг, 2015. 204 с.
7. Гайдаєнко О. В., Славінська М. А. Формування оптимальної структури капіталу підприємства. *Облік. Економіка. Менеджмент: наукові нотатки Міжнародний збірник наукових праць*. 2016. №1. С. 100 – 107.
8. Ганечко І. Г., Ситник Г. В., Андрієць В. С. Фінансовий менеджмент: методика розв'язання практичних завдань : навч. посіб. К. : Київський національний торгово-економічний університет, 2015. 244 с.
9. Гейдор А. П. Діагностика ефективності управління капіталом підприємств промисловості будівельних матеріалів. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/11_2012/21.pdf (дата звернення: 01.10.2020).
10. Головка О. Г., Шляпкіна К. О. Формування оптимальної структури капіталу підприємства. *Вісник Національного технічного університету «ХПИ»*. 2013. № 49 (1022). С. 22–28.
11. Грицино О., Бусленко В. Оптимізація структури капіталу підприємств

- України. *Фінанси, облік і аудит*. 2017. Випуск 1 (29). С. 77–96.
12. Гриців Є. В. Визначення економічної сутності капіталу підприємства та його функцій. *Управління розвитком*. 2014. № 11. С. 67–70.
13. Данилюк М. О. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. / М. О. Данилюк, В. І. Савич. К. : Центр навчальної літератури, 2014. 386 с.
14. Державна служба статистики. Економічна статистика. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 02.10.2020).
15. Думенков В. В. Формування і розподіл прибутку на підприємстві. *Економіка та управління: історії, реалії та перспективи*. 2016. № 1. С. 256-277.
16. Єгорова О. Ю., Єгорова Ю. В. Головні завдання управління капіталом підприємства. URL: <http://eprints.kname.edu.ua/32585/1/114.pdf> (дата звернення: 25.09.2020).
17. Єпіфанова І. Ю., Дрозд І. В. Сучасні підходи до аналізу ефективності управління власним капіталом підприємства. *Економічний аналіз*. 2015. № 19 (2). С. 71–76.
18. Жихор О. Б., Шматько І. М. Теоретичні аспекти щодо визначення сутності поняття «капітал підприємства». URL: <http://fkd.org.ua/article/view/28934/26053> (дата звернення: 05.10.2020).
19. Капітула С. В., Корміч Н. Б., Касьяненко О. С., Компанієць К. В. Оптимізація структури капіталу підприємства як спосіб управління його рентабельністю. *Економічний вісник Національного гірничого університету*. 2012. № 2. С. 93–96.
20. Кірейцев Г. Г. Фінансовий менеджмент : навчальний посібник. К. : ЦУЛ, 2010. 496 с.
21. Ковальчук Н. О., Райлян Ю. С. Концептуальні засади оптимізації структури капіталу вітчизняних підприємств. *Економічний простір*. 2017. № 117. С. 161–171.
22. Костецький Я. І. Факторний аналіз прибутку аграрних підприємств. URL: <http://nbuv.gov.ua/j-pdf/znptdau> (дата звернення: 15.11.2020).

23. Круш П. В., Мастюк Д. О. Еволюція теоретичних підходів визначення сутності капіталу підприємства. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2015. № 12. С. 198–206.
24. Кузенко Т. Б., Проноза А. П. Оцінка ефективності управління структурою капіталу підприємств машинобудівної галузі. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2018. № 1 (12). С. 340–348.
25. Кузнецова С. А. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. К. : «Центр учбової літератури», 2014. 122 с.
26. Кучменко В. О., Іванченко Н. С. Формування механізму управління капіталом підприємства. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2017. № 786. С. 76–82.
27. Кучменко В. О. Економічна сутність поняття капіталу підприємства та його структури. *Економічний вісник університету*. 2017. Випуск № 33/1. С. 232–237.
28. Кушнір Т. В., Волкова Н. А. Оптимізація структури капіталу. *Матеріали XVIII Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку»*. 2015. № 18. С. 84–87.
29. Линенко А. В., Карягіна Д. О. Оптимізація структури джерел фінансових ресурсів підприємства. *Вісник Запорізького національного університету*. 2014. № 2 (22). С. 47–55.
30. Лубкей Н. П. Теоретичні засади управління капіталом підприємства. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*. 2019. № 1. С. 38–45.
31. Лучко М. Р., Жукевич С. М., Фаріон А. І. Фінансовий аналіз. Навчальний посібник. Тернопіль:, ТНЕУ, 2016. 304 с.
32. Люта О. В., Галич О. О., Пігуль Є. І. Аналіз ефективності формування та використання капіталу вітчизняних підприємств. *Інфраструктура ринку*. 2018. № 25. С. 353–357.

- 33.Машлій Г., Мосій О. Модель управління капіталом підприємства та сучасні тенденції його формування. *Галицький економічний вісник*. 2012. № 1(34). С. 43–49
- 34.Мельнік М. А. Економічні методи управління капіталом підприємства. *Вісник східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2014. №1. 94–97 с.
- 35.Мних Є. В., Барабаш Н. С. Фінансовий аналіз : підручник. К. : Київський національний торгово-економічний університетт, 2014. 536 с.
- 36.Отенко І. П., Азаренков Г. Ф., Іващенко Г. А. Фінансовий аналіз : навчальний посібник. Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. 156 с.
- 37.Перспективи розвитку автосервісу в Україні URL: http://or-klakson.blogspot.com/2012/01/blog-post_28.html (дата звернення: 05.11.2020).
- 38.Петришинець Л. В. Систематизація підходів до визначення змісту та видів капіталу підприємства URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Nvuu/Ekon/2011_34/statti/3_13.htm (дата звернення: 03.10.2020).
- 39.Пігуль Н. Г., Дехтяр Н. А., Пігуль Є. І. Теоретичні засади управління капіталом підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2010. № 48. URL<http://www.market-infr.od.ua/uk/archive> (дата звернення: 30.11.2020).
- 40.Пігуль Н. Г., Іванчук К. В., Пігуль Є. І. Капітал підприємства: сутність, значення та його аналіз. *Науково-практичний журнал «Регіональна економіка та управління»*. 2020 р. № 2 (28). С. 34–38.
- 41.Польова Т. В. Особливості сучасної класифікації ділової активності. *Сучасні економічні системи: стан та перспективи розвитку : збірник тез доп. VII Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф.* 2016. С. 117–120.
- 42.Пономарьов Д. Е. Капітал підприємства: сутність та аналіз формування і використання. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 5. С. 53–58.
- 43.Приймак І. І. Стратегічний аналіз фінансової стійкості підприємства. *Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики*. 2012. № 3. С. 55–68.

- 44.Примостка Л., Лисенок О. Сукупний ризик банку: методика оцінки на основі нормативно-індексної моделі. *Вісник Національного банку України*. 2008. № 5. С.34–38.
- 45.Прогнозування прибутку підприємства на основі методу екстраполяції URL: <https://naub.oa.edu.ua/2015> (дата звернення: 07.11.2020).
- 46.Рудницька О. М., Шпак Н. З. Система управління капіталом підприємства. *Економіка, планування і управління галузі*. 2012. № 1. С. 257–259.
- 47.Рябикіна К. Г. Капітал підприємства як об'єкт економічного управління. *Бізнес Інформ*. 2014. № 10. С. 23–29.
- 48.Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. пос. К. : Знання, 2007. 668 с.
- 49.Самойлова Т. А. Аналіз ефективності використання власного і позикового капіталу підприємства. *Збірник наукових праць ВНАУ*. № 3 (69). 2012. С. 173–178.
- 50.Семенов А. Г., Ярошевська О. В. Оптимізація структури капіталу підприємства за критерієм максимізації його рентабельності. *Держава та регіони. Економіка та підприємництво*. 2014. № 5. С. 117–128.
- 51.Семенов Г. А., Юсипчук Л. А. Особливості формування капіталу підприємства. *Вісник економічної науки України*. 2014. № 1. С. 110–114.
- 52.Семенов Г. А., Єропутова О. О., Єлькін А. В. Оцінка ефективності структури капіталу акціонерного товариства. *Стратегія і механізми регулювання промислового розвитку*. 2012. С. 75–89.
- 53.Серік Ю. В., Кучерук І. В. Сутність управління капіталом підприємства. *Економіка і управління*. № 2, 2016. С. 96–103.
- 54.Спасів Н. Я. Економічна сутність капіталу. URL: <http://yandex.ua/clck/jsredir?op22> (дата звернення: 03.10.2020).
- 55.Фінансовий аналіз : навчальний посібник. / за заг. ред. І. О. Школьник К. : «Центр учбової літератури», 2016. 368 с.
- 56.Фінансовий менеджмент : навчальний посібник / за заг. редакцією І. О. Школьник та В. М. Кремень. Суми, 2014. 427 с.

- 57.Фінансовий менеджмент: навч. посіб. / за заг. ред. І. С. Лапіної. Одеса : Атлант, 2016. 313 с.
- 58.Фінансовий менеджмент: підручник / за ред. О. О. Непочатенко Умань : Вид. Сочінський, 2012. 523 с.
- 59.Фінансовий менеджмент: підручник / за ред. Т. А. Говорушко. Львів : «Магнолія 2006», 2014. 344 с.
- 60.Фролова Л .В., Семерунь Л. В., Паращенко О. В. Капітал підприємства: формування та використання: навч. посіб. Донецьк: ДонНУЕТ, 2011. 121 с.
- 61.Харчук С. А. Сучасні проблеми управління капіталом підприємства та шляхи їх вирішення. *Економіка та держава*. 2015. № 6. С. 110–113.
- 62.Черемісова Т. А. Подальше дослідження економічної сутності капіталу, його видів та функціональної ролі у діяльності підприємства. *Збірник наук. праць ЧДТУ. Сер. Економічні науки*. 2011. Вип. 21. С. 152–155.
- 63.Чорна О. М., Мацнева О. О. Економічний зміст та проблематика управління капіталом підприємства реального сектору економіки в Україні. *Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції*. 2013. № 2. С. 48-56.
- 64.Шелудько В. М. Фінансовий менеджмент : підручник. К. : Знання, 2010. 439 с.
- 65.Шкода М.С., Закордонець Р.М. Теоретичні основи економічної сутності поняття «капітал підприємства» та «структура капіталу підприємства». URL:https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/7421/1/20170330_Cluster_P283-290.pdf (дата звернення: 07.10.2020).
- 66.Щербань О. Д., Невдачина О. І. Теоретичні аспекти визначення сутності та структури капіталу підприємства. *Приазовський економічний вісник*. 2019. № 3(14). С. 284–289.
- 67.Югас Е. Ф. Економічна сутність та види капіталу підприємств. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2014. № 2 (43). С. 63 – 67.
- 68.Янчева Л. М., Кашена Н. Б., Чміль Г. Л. Обліково-аналітичне забезпечення управління капіталом підприємств торгівлі: теорія та практика: монографія. Харків: ХДУХТ, 2016. 537 с.